

**Η «Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση»:
μια συνοπτική θεώρηση των θεσμικών και
κανονιστικών διαστάσεων**

**Σημειώσεις για το Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα του Τμήματος Διεθνών και
Ευρωπαϊκών Σπουδών του Πανεπιστημίου Πειραιώς**

Καθηγητής Χρήστος Βλ. Γκόρτσος

***Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών και Izmir University of
Economics¹***

Οκτώβριος 2015

¹ Επισκέπτης Καθηγητής ή/και εντεταλμένος διδασκαλίας στο Πανεπιστήμιο Πειραιά (Τμήμα Διεθνών Σπουδών), στο Europa Institut του Πανεπιστημίου του Saarland, στο Europa Institut του Πανεπιστημίου της Ζυρίχης, στη Νομική Σχολή του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, και στο Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Πίνακας Περιεχομένων

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

1. Ιστορική αναδρομή

- 1.1 Το καθεστώς πριν από τη θέση σε εφαρμογή της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- 1.2 Το καθεστώς μετά τη θέση σε εφαρμογή της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- 1.3 Οι προτάσεις της Επιτροπής de Larosière
- 1.4 Οι πολιτικές πρωτοβουλίες κατά τη διάρκεια του 2012
 - 1.4.1 Το αίτημα
 - 1.4.2 Το ουσιαστικά ζητούμενο
 - 1.4.3 Οι πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

2. Οι εξελίξεις κατά τη διετία 2013-2014: θεσμοθέτηση των βασικών πυλώνων της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης

- 2.1 Μικρο-προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων και προληπτική ρυθμιστική παρέμβαση στη λειτουργία τους
 - 2.1.1 Θεσμικές εξελίξεις
 - 2.1.2 Κανονιστικές εξελίξεις
- 2.2 Εξυγίανση μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων
 - 2.2.1 Θεσμικές εξελίξεις
 - 2.2.2 Κανονιστικές εξελίξεις
- 2.3 Εγγύηση τραπεζικών καταθέσεων

3. Οι λοιποί πυλώνες για την πλήρη ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης

- 3.1 Ανακεφαλαιοποίηση πιστωτικών ιδρυμάτων με δημόσιους πόρους: το 'DRI'
 - 3.1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις
 - 3.1.2 Κριτήρια επιλεξιμότητας
 - 3.1.3 Αιρεσιμότητα
 - 3.1.4 Διαδικαστικές ρυθμίσεις
 - 3.1.5 Αναδρομική εφαρμογή του DRI
- 3.2 Εκκρεμή θέματα
 - 3.2.1 Εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων
 - 3.2.2 Τελικός αναχρηματοδοτικός δανεισμός από την EKT

Καταληκτικές παρατηρήσεις

Δευτερογενείς πηγές

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Σκοπός του παρόντος άρθρου είναι μια συνολική επισκόπηση του θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου που διέπει την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Το άρθρο είναι διαρθρωμένο σε τρεις ενότητες:

(α) Στην **ενότητα 1** γίνεται μια ιστορική αναδρομή στην πορεία προς τη θεσμοθέτηση της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης (European Banking Union), από τη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στην οποία τέθηκε η προοπτική της αναγωγής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας σε ενιαία εποπτική αρχή του τραπεζικού συστήματος) μέχρι το 2012, όταν ελήφθησαν οι βασικές σχετικές πολιτικές αποφάσεις, σε διευρυμένη δε βάση.

(β) Στην **ενότητα 2** παρουσιάζονται, εξαιρετικά συνοπτικά, οι βασικές θεσμικές και κανονιστικές εξελίξεις, κατά τη διετία 2013-2014, μέσω των οποίων η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση έχει τεθεί σε ουσιαστική λειτουργία, σταδιακά βέβαια, από τις 4 Νοεμβρίου του 2014.

(γ) Οι λοιποί πλώνες για την πλήρη ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης, κατά τη γνώμη του γράφοντος παρουσιάζονται, τέλος, στην **ενότητα 3**.

Οι καταληκτικές παρατηρήσεις εμπεριέχουν ορισμένες προσωπικές, εν μέρει κριτικές (αλλά εκτιμώ εποικοδομητικές), απόψεις του γράφοντος επί της εν λόγω θεματικής. Στο τέλος του άρθρου παρατίθεται εκτενής βιβλιογραφία και αρθρογραφία για περαιτέρω αξιοποίηση από τους ερευνητές που επιθυμούν να εμβαθύνουν δημιουργικά στην εν λόγω, δυναμικά εξελισσόμενη, θεματική.

1. Ιστορική αναδρομή

1.1 Το καθεστώς πριν από τη θέση σε εφαρμογή της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

(α) Η έναρξη λειτουργίας της οικονομικής και νομισματικής ένωσης (στη συνέχεια η "ONE") στην Ευρωπαϊκή Ένωση (στη συνέχεια η «ΕΕ»), την 1^η Ιανουαρίου 1999, δεν επέφερε καμία μεταβολή, επί της ουσίας, στο καθεστώς αδειοδότησης και μικρο-προληπτικής εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων που είχαν καταστατική έδρα στα κράτη μέλη της ευρωζώνης. Σε αντίθεση, λοιπόν, με όσα καθιερώθηκαν για τη χάραξη και εφαρμογή της ενιαίας νομισματικής (και συναλλαγματικής) πολιτικής στην ευρωζώνη, η οποία εκχωρήθηκε σε υπερεθνικό επίπεδο, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (στη συνέχεια η «ΕΚΤ») δεν ανήχθη σε υπερεθνική εποπτική αρχή του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ή έστω ενός από τους τομείς του, καθώς οι σχετικές αρμοδιότητες παρέμειναν σε εθνικό επίπεδο. Αυτό αποτυπώθηκε ρητά στο **άρθρο 105(6)** της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα (στη συνέχεια η «ΣΕΚ»),² η οποία εισήχθη αυτούσια στο **άρθρο 3.3 του Καταστατικού** του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και της ΕΚΤ,³ (στη συνέχεια το «Καταστατικό») σύμφωνα με το οποίο:

² ΕΕ C 83, 30.3.2010, σελ. 47-199.

³ Πρωτόκολλο (αριθ. 18) προσαρτημένο στη ΣΕΚ (ΕΕ C 321, 29.12.2006, σελ. 256-280).

«Το ΕΣΚΤ συμβάλλει στην εκ μέρους των αρμόδιων αρχών ομαλή άσκηση πολιτικών που αφορούν την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων και τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος».⁴

Η ΕΚΤ διαθέτει σχετικά μόνον την εξουσία της υποβολής Γνωμών, σύμφωνα με το **άρθρο 105(4) ΣΕΚ** (επαναλαμβάνεται αυτούσια στο άρθρο 4 του Καταστατικού) εντός των ορίων και υπό τους όρους που τέθηκαν στην **Απόφαση 98/415/ΕΚ του Συμβουλίου**, η οποία εκδόθηκε βάσει της εν λόγω διάταξης της ΣΕΚ.⁵

(β) Βέβαια, ήδη από εκείνη την περίοδο, το ενδεχόμενο αναγωγής στο μέλλον της ΕΚΤ σε εποπτικό φορέα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, υπό όρους, δεν είχε αποκλειστεί. Για το λόγο αυτό εισήχθη στη ΣΕΚ η παράγραφος 6 του άρθρου 105, σύμφωνα με την οποία:

«Το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα προτάσει της Επιτροπής, μετά από διαβούλευση με την ΕΚΤ και αφού λάβει τη σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, μπορεί να αναθέσει στην ΕΚΤ ειδικά καθήκοντα σχετικά με τις πολιτικές που αφορούν την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων και των λοιπών χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, εξαιρέσει των ασφαλιστικών επιχειρήσεων».

1.2 Το καθεστώς μετά τη θέση σε εφαρμογή της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Το ζήτημα της θεσμοθέτησης υπερεθνικών εποπτικών αρχών του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος συζητήθηκε έντονα στα μέσα της δεκαετίας του 2000 σε ακαδημαϊκό επίπεδο.⁶ Εν τούτοις, με τη θέση σε εφαρμογή της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στη συνέχεια η «ΣΛΕΕ») το εν λόγω ζήτημα δεν τέθηκε σε θεσμικό επίπεδο κατά την αναθεώρηση των Συνθηκών με τη Συνθήκη της Λισσαβώνας. Κατά συνέπεια:

(α) Η διατύπωση του άρθρου 105(5) ΣΕΚ υιοθετήθηκε *verbatim* στο άρθρο 127(5) της ΣΛΕΕ.⁷

(β) Το άρθρο 105(6) ΣΕΚ αναδιατυπώθηκε, κατάλληλα, στο άρθρο 127(6) ΣΛΕΕ, ώστε να ληφθούν υπόψη οι τροποποιήσεις που επήλθαν στη διαδικασία έκδοσης των ευρωπαϊκών νομικών πράξεων, χωρίς να υπάρξουν τροποποιήσεις στις ουσιαστικές διατάξεις.

⁴ Οι εν λόγω διατάξεις ισχύουν από την έναρξη του τρίτου σταδίου της ONE (ΣΕΚ, άρθρο 116(3), β' εδάφιο, με παραπομπή στο άρθρο 105(5)). Για την ιστορική εξέλιξη του περιεχομένου της εν λόγω παραγράφου του άρθρου 105, βλέπε ενδεικτικά **Smits (1997)**, pp. 334-338, και **Hadjjemmanuil (2006)**, pp. 818-828.

⁵ ΕΕ L 189, 3.7.1998, σελ. 42-43.

⁶ Βλέπε ενδεικτικά **Lastra (2006)**, pp. 324-328, **Χατζηεμμανουήλ (2008)**, και **Γκόρτσο (2008β)** (με εκτενείς περαιτέρω βιβλιογραφικές αναφορές).

⁷ Βλέπε, επίσης, το άρθρο 3.3 του Καταστατικού του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και της ΕΚΤ (**Πρωτόκολλο (αριθ. 4)** που είναι προσαρτημένο στη ΣΕΕ και τη ΣΛΕΕ, ΕΕ C 83, 30.3.2010, σελ. 230-250).

1.3 Οι προτάσεις της Επιτροπής de Larosière

(α) Σε πολιτικό επίπεδο, η προοπτική της θεσμοθέτησης υπερεθνικών εποπτικών αρχών του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος τέθηκε ουσιαστικά, για πρώτη φορά, το 2009 στο πλαίσιο της έκθεσης της Επιτροπής de Larosière,⁸ μετά την εκδήλωση της πρόσφατης (2007-2009) διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης.⁹

Η έκθεση αυτή κατέληξε, όμως, στο συμπέρασμα ότι, σε άμεσο χρονικό ορίζοντα, δεν ήταν ακόμα ούτε αναγκαία ούτε εφικτή η θεσμοθέτηση υπερεθνικών εποπτικών αρχών στο ενωσιακό επίπεδο, ρητή ήταν δε η αναφορά ότι, σε κάθε περίπτωση, δεν θα έπρεπε να αναλάβει η ΕΚΤ τις σχετικές εξουσίες.¹⁰ *Κατά συνέπεια, ούτε με τη θεσμοθέτηση του ΕΣΧΕ διαμορφώθηκαν, κυριολεκτικά, σε ενωσιακό επίπεδο, υπερεθνικές εποπτικές αρχές του χρηματοπιστωτικού συστήματος.*

(β) Αντίθετα, η έκθεση της Επιτροπής de Larosière έθεσε τις βάσεις για τη διαμόρφωση του Ευρωπαϊκού Συστήματος Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας («ΕΣΧΕ»), με τη θεσμοθέτηση:

- των τριών καλούμενων «Ευρωπαϊκών Εποπτικών Αρχών» (ΕΒΑ, ΕΣΜΑ και ΕΙΟΡΑ), οι οποίες, όμως, κατά βάση είναι ρυθμιστικές αρχές και ασκούν εποπτικής φύσεως αρμοδιότητες μόνον σε εξαιρετικές περιπτώσεις, και
- του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Συστημικού Κινδύνου ('European Systemic Risk Board'), καθήκον του οποίου κατέστη, με την ενεργό ανάμειξη της ΕΚΤ (στην οποία ανατέθηκαν ειδικά καθήκοντα βάσει του προαναφερθέντος άρθρου 127(6) ΣΛΕΕ, που ενεργοποιήθηκε για πρώτη φορά), η μακρο-προληπτική επίβλεψη του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος.¹¹

⁸ The High-Level Group on Financial Supervision in the EU, Chaired by Jacques de Larosière, *Report*, Brussels, 25 February 2009. Η έκθεση είναι διαθέσιμη στην ακόλουθη ηλεκτρονική διεύθυνση: http://ec.europa.eu/commission_barroso/president/pdf/statement_20090225_en.pdf.

⁹ Για την εν λόγω κρίση, βλέπε ενδεικτικά **Γκόρτσο (2011β)**, σελ. 137-140, με εκτενείς περαιτέρω βιβλιογραφικές αναφορές.

¹⁰ **De Larosière Report (2009)**, παράγραφος 184, τρίτη πρόταση, και 171, 172, πρώτη πρόταση αντίστοιχα. Στην εν λόγω έκθεση (κεφάλαιο III, ενότητα V ("*Reviewing and possibly strengthening the European System of Financial Supervision*"), περιέχεται, επίσης, η πρόταση για τη δυνατότητα μετεξέλιξης του Ευρωπαϊκού Συστήματος Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας σε ένα σύστημα που θα στηρίζεται σε δύο μόνο Ευρωπαϊκές Αρχές, *εκτός της ΕΚΤ*, κυρίως κατά το πρότυπο της «λειτουργικής προσέγγισης» ('functional approach') αναφορικά με τη θεσμική διάρθρωση της μικρο-προληπτικής εποπτείας του χρηματοπιστωτικού συστήματος (βλέπε σχετικά **Γκόρτσο (2010)**, σελ. 88-91).

Για την εν λόγω προσέγγιση (η οποία έχει υιοθετηθεί από την Ολλανδία και πρόσφατα το Ηνωμένο Βασίλειο), καθώς και τις εναλλακτικές της, δηλαδή την «τομεακή προσέγγιση» ('sectoral approach') και την «προσέγγιση της πλήρους ενοποίησης» των εποπτικών αρχών του χρηματοπιστωτικού συστήματος ('full integration approach'), βλέπε **Lastra (2006)**, pp. 324-328, **Group of Thirty (2008)**, **Γκόρτσο (2008β)**, σελ. 49-50, **Seelig and Novoa (2009)**, και **Central Bank Governance Group (2011)**.

¹¹ Βλέπε σχετικά **Louis (2010)**, **Gortsos (2011)**, και **Wymeersch (2012)**.

1.4 Οι πολιτικές πρωτοβουλίες κατά τη διάρκεια του 2012

1.4.1 Το αίτημα

(α) Η τρέχουσα δημοσιονομική κρίση στην ευρωζώνη, η οποία εκδηλώθηκε το 2010,¹² πυροδότησε, ένα μόλις έτος μετά την έκδοση της έκθεσης της Επιτροπής de Larosière, εκ νέου πολιτικής φύσεως συζητήσεις αναφορικά με την αναγκαιότητα διαμόρφωσης υπερεθνικών εποπτικών αρχών του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος, ειδικά για τον τραπεζικό τομέα. Κατά συνέπεια, οι προτάσεις της έκθεσης της Επιτροπής de Larosière ανετράπησαν.

Οι εν λόγω συζητήσεις τέθηκαν, μάλιστα, σε διευρυμένη βάση, ώστε, να διαμορφωθεί μια «Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση»,¹³ στο πλαίσιο της οποίας να θεσμοθετηθούν σε ευρωπαϊκό (ενωσιακό) επίπεδο:

- μια υπερεθνική εποπτική αρχή αποκλειστικά και μόνο για τον τραπεζικό τομέα, όχι δηλαδή για τους άλλους δύο τομείς του χρηματοπιστωτικού συστήματος (κεφαλαιαγορά και ασφαλιστικές επιχειρήσεις), υπό την αιγίδα της ΕΚΤ και στο πλαίσιο ενός Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού,
- ένας υπερεθνικός φορέας εξυγίανσης ('resolution')¹⁴ μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων, στο πλαίσιο ενός Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης, καθώς και ένα υπερεθνικό ταμείο εξυγίανσης για την κάλυψη των χρηματοδοτικών κενών που προκύπτουν, αν αποφασιστεί η εξυγίανση τέτοιων πιστωτικών ιδρυμάτων, και
- ένα υπερεθνικό σύστημα εγγύησης καταθέσεων.¹⁵

Επισημαίνεται ότι εφόσον στο πλαίσιο της εξυγίανσης αποφασιστεί η προσφυγή είτε στο εργαλείο του μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος (bridge bank) είτε της μεταβίβασης στοιχείων σε υφιστάμενο πιστωτικό ίδρυμα (asset transfer), δημιουργείται ένα χρηματοδοτικό κενό ('funding gap') λόγω της αναντιστοιχίας στην αξία των στοιχείων ενεργητικού και παθητικού (η αξία των δεύτερων είναι μεγαλύτερη) που μεταβιβάζονται είτε στο μεταβατικό είτε στο υφιστάμενο πιστωτικό ίδρυμα, αντίστοιχα. Το κενό αυτό καλύπτεται από ένα ειδικό προς τούτο ταμείο (το οποίο δεν αποκλείεται, αλλά δεν οφείλει, να είναι το ταμείο που διαχειρίζεται το σύστημα εγγύησης καταθέσεων.

¹² Για μια αξιολόγηση της εν λόγω κρίσης, βλέπε **Χαρδούβελη (2011)**, σελ. 58-73, **Ράπανο και Καπλάνογλου (2011)**, σελ. 238-245, διάφορες συμβολές στο συλλογικό έργο **Χαρδούβελη, Γκόρτσου (2011, επιμέλεια), Eichengreen, Feldmann, Liebman, von Hagen and Wyplosz (2011)**, pp. 47-64, και **Stephanou (2012)**.

¹³ Για τα επιχειρήματα υπέρ ή κατά της διαμόρφωσης μιας ευρωπαϊκής τραπεζικής ένωσης, βλέπε (κατά χρονολογική σειρά δημοσίευσης) **Carmassi, Di Noia and Micossi (2012)**, **Pisani-Ferry, Sapir, Véron and Wolff (2012)**, **Χατζηγεμανούλη (2012)**, **Constâncio (2012)**, και **Pisani-Ferry and Wolff (2012)**.

¹⁴ Ο γράφων εκτιμά ότι ο αγγλικός όρος 'resolution' έχει αποδοθεί εσφαλμένα στην ελληνική γλώσσα ως «εξυγίανση» και θεωρεί πιο δόκιμο τον όρο «διευθέτηση». Πέραν της ουσίας του θέματος, επισημαίνεται ότι ως εξυγίανση αποδόθηκε νορίτερα στην ελληνική γλώσσα, ορθά δε τότε κατά τη γνώμη του, και ο όρος 'reorganisation'. Είναι προφανές ότι δεν είναι δυνατόν να αποδίδονται στη γλώσσα μας δύο διαφορετικοί αγγλικοί όροι με την ίδια λέξη.

¹⁵ Επισημαίνεται, πάντως, ότι η πρώτη πρόταση για τη διαμόρφωση ενός ενιαίου συστήματος εγγύησης καταθέσεων, και μάλιστα όχι σε ευρωπαϊκό (τότε κοινοτικό) επίπεδο, αλλά σε παγκόσμιο, υπεβλήθη από τον **Grubel (1979)**.

Όλες αυτές οι πτυχές κρίθηκε ότι πρέπει να συνοδεύονται από ένα ενιαίο σύνολο κανόνων ουσιαστικού δικαίου (το καλούμενο 'single rulebook'), το οποίο πρέπει να υιοθετηθεί (και το οποίο έχει ήδη υιοθετηθεί) από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο Ecofin και να ορίζει ομοιόμορφα τους όρους βάσει των οποίων:

- θα αδειοδοτούνται τα πιστωτικά ιδρύματα και θα είναι δυνατή η ανάκληση της αδείας τους,
- θα ασκείται η μικρο-προληπτική εποπτεία τους,
- θα ασκείται η μικρο-προληπτική και μακρο-προληπτική ρυθμιστική παρέμβαση στη λειτουργία τους,
- θα γίνεται η εξυγίανση μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων, και
- θα λειτουργούν τα συστήματα εγγύησης καταθέσεων.

(β) Στο πλαίσιο αυτό, στη Σύνοδο Κορυφής της Ευρωζώνης της 29ης Ιουνίου του 2012 οι Αρχηγοί των κρατών μελών και των κυβερνήσεων της ευρωζώνης ανέθεσαν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή την υποβολή συγκεκριμένων νομοθετικών προτάσεων αναφορικά με την άμεση θέση σε λειτουργία ενός ενιαίου εποπτικού μηχανισμού για τα πιστωτικά ιδρύματα, στο πλαίσιο μιας ευρύτερης πολιτικής πρωτοβουλίας για τη διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης. Χαρακτηριστική είναι η σχετική αναφορά στη Δήλωση της εν λόγω Συνόδου Κορυφής:

*«Επιβεβαιώνουμε ότι είναι επιτακτική ανάγκη να σπάσει ο φαύλος κύκλος τραπεζών και δημοσίου χρέους».*¹⁶

Ταυτόχρονα, στη Σύνοδο Κορυφής του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου που έλαβε χώρα αργότερα την ίδια ημέρα αποφασίστηκε¹⁷ η ανάθεση στον Πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της ανάπτυξης, σε στενή συνεργασία με τον Πρόεδρο της Επιτροπής, τον Πρόεδρο της Ευρωομάδας και τον Πρόεδρο της ΕΚΤ, συγκεκριμένου και χρονικά δεσμευτικού οδικού χάρτη για την υλοποίηση μιας ουσιαστικής Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης, σύμφωνα με την σχετική έκθεση που υπέβαλε στις 26 Ιουνίου του 2012 ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου.¹⁸

Ένα από τα τέσσερα (4) συστατικά στοιχεία της ήταν η διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης.¹⁹ Στόχος της εν λόγω πρωτοβουλίας ήταν η διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης να επιτευχθεί χωρίς να καταστεί αναγκαία η προσφυγή σε τροποποίηση των Ευρωπαϊκών Συνθηκών (κάτι το οποίο, μέχρι στιγμής, έχει επιτευχθεί), καθώς διαφορετικά θα άνοιγε ο ασκός του Αιόλου σε ό,τι αφορά τα θεσμικά ζητήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

¹⁶ Δήλωση, πρώτο σημείο, α' εδάφιο.

¹⁷ **Συμπεράσματα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 28/29 Ιουνίου 2012**, EUCO 76/4/12, παράγραφος 4, β' υπο-παράγραφος.

¹⁸ **Van Rompuy Report (2012): Towards a Genuine Economic and Monetary Union**, EUCO 120/12. Αντί άλλων, βλέπε σχετικά από τη βιβλιογραφία **Χατζηεμμανουήλ (2012)**.

¹⁹ *Ibid.*, ενότητα II 1.

1.4.2 Το ουσιαστικά ζητούμενο

(α) Με τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης επιδιώκεται δηλαδή στην ουσία η ενίσχυση του θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου που διέπει την πρόληψη και διαχείριση τραπεζικών κρίσεων φερεγγυότητας σύμφωνα με το ευρωπαϊκό τραπεζικό δίκαιο. Ως πρόληψη και διαχείριση τραπεζικών κρίσεων φερεγγυότητας νοείται το σύνολο των μέτρων που υποδεικνύονται ή λαμβάνονται από τις αρχές για την ειδική πρόληψη και αντιμετώπιση των προβλήματος της ελλιπούς κεφαλαιοποίησης πιστωτικών ιδρυμάτων. Με αύξουσα σειρά σπουδαιότητας, μια τέτοια κρίση μπορεί να αφορά:

- ένα μεμονωμένο μικρό (για τα μεγέθη της αγοράς) πιστωτικό ίδρυμα,
- ένα μεμονωμένο μεγάλο (για τα μεγέθη της αγοράς) πιστωτικό ίδρυμα,
- περισσότερα (μικρά ή μεγάλα) πιστωτικά ιδρύματα, ή
- το σύνολο του τραπεζικού συστήματος (γενικευμένη συστημική κρίση).

(β) Επισημαίνεται σχετικά ότι σε περιόδους κρίσης φερεγγυότητας πιστωτικών ιδρυμάτων υπάρχει το «τρίλημμα» ανάμεσα:

- στην κεφαλαιακή ενίσχυση με δημόσιους πόρους υπο-κεφαλαιοποιημένων (συνήθως συστημικά σημαντικών), αλλά βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων ('bail-out' ή 'taxpayers money solution'),
- στην εξυγίανση μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων από τις αρμόδιες αρχές εξυγίανσης, και
- στην ανάκληση της άδειας λειτουργίας μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων (χωρίς προηγούμενη εξυγίανση), τη θέση τους σε καθεστώς εκκαθάρισης και την ενεργοποίηση του συστήματος εγγύησης καταθέσεων.

Ιδιαίτερος είναι ο προβληματισμός που υφίσταται αναφορικά με τη διαχείριση κρίσεων φερεγγυότητας στην περίπτωση των «συστημικά σημαντικών χρηματοπιστωτικών φορέων» ('systemically important financial institutions', 'SIFIs'), περιλαμβανομένων των πιστωτικών ιδρυμάτων.²⁰

Η διαχείριση αυτής της κατηγορίας κρίσεων αντιδιαστέλλεται από τη διαχείριση κρίσεων ρευστότητας, για τις οποίες το πρόσφορο εργαλείο είναι η χορήγηση από την κεντρική τράπεζα τελικού αναχρηματοδοτικού δανεισμού ('last resort lending').²¹

1.4.3 Οι πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής

Ανταποκρινόμενη στο προαναφερθέν αίτημα, η Επιτροπή δημοσιοποίησε στις 12 Σεπτεμβρίου του 2012:

- μια Ανακοίνωση σχετικά με ένα "Χρονοδιάγραμμα προς μια (Ευρωπαϊκή) Τραπεζική Ένωση" ('A roadmap for a Banking Union'),²²

²⁰ Για τον ορισμό της έννοιας των SIFIs και τις προτάσεις πολιτικής για την αντιμετώπιση των προβλημάτων από την παθολογική εξέλιξη της λειτουργίας τους, βλέπε **Carmassi, Luchetti and Micossi (2010)**, **Huertas and Lastra (2011)**, pp. 255-258, και **Hofer (2014)**.

²¹ Βλέπε σχετικά κατωτέρω, υπό 3.2.2.

²² COM (2012) 510 τελικό.

- μια πρόταση Κανονισμού του Συμβουλίου «αναφορικά με την ανάθεση ειδικών καθηκόντων στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα σε σχέση με πολιτικές που αφορούν τη (μικρο-)προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων»²³ (στη συνέχεια η «Πρόταση Κανονισμού του Συμβουλίου»), και
- μια πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «για την τροποποίηση του Κανονισμού 1093/2010 για τη σύσταση της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών σε ό,τι αφορά τη συσχέτισή του με τον Κανονισμό του Συμβουλίου αναφορικά με την ανάθεση ειδικών καθηκόντων στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα σε σχέση με πολιτικές που αφορούν τη (μικρο-)προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων»²⁴ (στη συνέχεια η «πρόταση Κανονισμού του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου»).

Στην Ανακοίνωσή της, η Επιτροπή πρότεινε στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο (το Συμβούλιο EcoFin) τα ακόλουθα:²⁵

(i) Κατ' αρχήν, να υιοθετήσουν άμεσα, εντός του 2012, τις δύο (2) προαναφερθείσες προτάσεις Κανονισμών, ως πρώτο βήμα για τη διαμόρφωση της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης.

(ii) Να υιοθετήσουν, επίσης εντός του 2012, τις εκκρεμείς προτάσεις Κανονισμών και Οδηγιών (του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου) που αφορούν:

- την τροποποίηση του (τότε) ισχύοντος ρυθμιστικού πλαισίου για τη μικρο-προληπτική ρυθμιστική παρέμβαση στο τραπεζικό σύστημα,²⁶ και την καθιέρωση, επιπλέον, ενός νέου ρυθμιστικού πλαισίου για τη μακρο-προληπτική ρυθμιστική παρέμβαση σε αυτό, κατ' ενσωμάτωση (σε αμφότερες τις περιπτώσεις) των συναφών προτάσεων της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (γνωστών ως 'Basel III framework ή πλαίσιο της «Βασιλείας III»),
- την καθιέρωση κανόνων σε ευρωπαϊκό επίπεδο για την ανάκαμψη ('recovery') και εξυγίανση προβληματικών πιστωτικών ιδρυμάτων (καθώς και ορισμένων επιχειρήσεων επενδύσεων),²⁷ και

²³ COM (2012) 511 τελικό.

²⁴ COM (2012) 512 τελικό.

²⁵ COM (2012) 510/3, ενότητα 4.

²⁶ Το εν λόγω ρυθμιστικό πλαίσιο βασιζόταν σε δύο νομικές πράξεις του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου:

(α) την **Οδηγία 2006/48/ΕΚ** «σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων (αναδιτύπωση)» (Ε.Ε. L 177, 30.6.2006, σελ. 1-200) (γνωστή και ως "Capital Requirements Directive", 'CRD'), όπως ίσχυε μετά την πολλαπλή τροποποίηση διατάξεών της με την **Οδηγία 2007/44/ΕΚ** (ΕΕ L 247, 21.9.2007, σελ. 1-16), την **Οδηγία 2007/64/ΕΚ** (ΕΕ L 319, 5.12.2007, σελ. 1-36), την **Οδηγία 2009/83/ΕΚ** (της Επιτροπής, ΕΕ L 196, 28.7.2009, σελ. 14-21), την **Οδηγία 2009/110/ΕΚ** (ΕΕ L 267, 10.10.2009, σελ. 7-17), την **Οδηγία 2009/111/ΕΚ** (ΕΕ L 302, 17.11.2009, σελ. 97-119, γνωστή και ως 'CRD II'), και την **Οδηγία 2010/76/ΕΕ** (ΕΕ L 329, 14.12.2010, σελ. 3-35, γνωστή και ως 'CRD III'), και

(β) την **Οδηγία 2006/49/ΕΚ** «για την επάρκεια των ιδίων κεφαλαίων των επιχειρήσεων επενδύσεων και των πιστωτικών ιδρυμάτων (αναδιτύπωση)» (Ε.Ε. L 177, 30.6.2006, σελ. 201-255), όπως ίσχυε.

²⁷ COM (2012) 280 τελικό.

- την τροποποίηση του ισχύοντος ρυθμιστικού πλαισίου²⁸ για την εγγύηση των τραπεζικών καταθέσεων.²⁹

(iii) Τέλος, να διερευνήσουν, σε μεσοπρόθεσμη βάση, τη διαμόρφωση των συνθηκών για τη θεσμοθέτηση:

- ενός υπερεθνικού φορέα εξυγίανσης μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων,
- ενός υπερεθνικού ταμείου για τη χρηματοδότηση των χρηματοδοτικών κενών που προκύπτουν, εφόσον αποφασιστεί η εξυγίανση τέτοιων πιστωτικών ιδρυμάτων, και
- ενός υπερεθνικού συστήματος εγγύησης καταθέσεων,

ώστε να καταστεί δυνατή η πλήρης υλοποίηση της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης.

2. Οι εξελίξεις κατά τη διετία 2013-2014: θεσμοθέτηση των βασικών πυλώνων της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης

Οι θεσμικές και κανονιστικές εξελίξεις κατά τη διάρκεια του 2013 και του 2014, με βάση όσα αποφασίστηκαν σε πολιτικό επίπεδο το 2012, υπήρξαν ιδιαίτερα σημαντικές, έως καταλυτικές, στην προοπτική της θεσμοθέτησης της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης, ενώ, λαμβανομένου υπόψη του συνήθους χρόνου αντίδρασης των ευρωπαϊκών οργάνων, οι αποφάσεις ελήφθησαν (στα πεδία που ελήφθησαν) σε σχετικά εξαιρετικά σύντομο χρονικό διάστημα.³⁰ Ειδικότερα:

2.1 Μικρο-προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων και προληπτική ρυθμιστική παρέμβαση στη λειτουργία τους

2.1.1 Θεσμικές εξελίξεις

(α) Μέσα σε διάστημα 13 μηνών από την υποβολή της σχετικής πρότασης από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τον Οκτώβριο του 2013 το Συμβούλιο Ecofin υιοθέτησε τον **Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1024/2013 «αναφορικά με την ανάθεση ειδικών καθηκόντων στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα σε σχέση με πολιτικές που αφορούν τη (μικρο-)προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων»**,³¹ με τον οποίο θεσμοθετήθηκε ο Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός για τα πιστωτικά ιδρύματα. Ως νομική βάση του επελέγη η προαναφερθείσα διάταξη του άρθρου 127(6) ΣΛΕΕ.

Με την υιοθέτηση του εν λόγω Κανονισμού, καθώς και του **Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1022/2013** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «για την τροποποίηση του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1093/2010 σχετικά με τη σύσταση Ευρωπαϊκής Εποπτικής Αρχής (Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών) όσον αφορά την ανάθεση ειδικών καθηκόντων στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα σύμφωνα με τον Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 1024/2013 του Συμβουλίου»,³² έγινε ένα σημαντικό άλμα στην πορεία για τη θεσμοθέτηση της

²⁸ **Οδηγία 94/19/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (ΕΕ L 135, 31.5.1994, σελ. 5-14), όπως ισχύει μετά την τροποποίηση διατάξεών της με την **Οδηγία 2009/14/ΕΚ** (ΕΕ L 68, 13.3.2009, σελ. 3-7).

²⁹ COM (2010) 369 τελικό.

³⁰ Για μια συνολική θεώρηση του συναφούς κανονιστικού πλαισίου, και τη σχετική τεκμηρίωση, βλέπε **Binder and Gortsos (2015)**.

³¹ ΕΕ L 287, 29.10.2013, σελ. 63-89.

³² ΕΕ L 287, 29.10.2013, σελ. 5-14.

Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης, πάντοτε μέσα στο πλαίσιο συγκεκριμένων συμβιβασμών σε πολιτικό επίπεδο. Ο Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός ('Single Supervisory Mechanism', στη συνέχεια ο 'SSM') τέθηκε σε λειτουργία στις **4 Νοεμβρίου του 2014**, δώδεκα (12) δηλαδή μήνες μετά τη θέση σε ισχύ του Κανονισμού 1024/2013, όπως προβλεπόταν στο άρθρο 33(2).³³

ΠΙΝΑΚΑΣ 1			
Τα καθήκοντα της ΕΚΤ μετά την υιοθέτηση του Κανονισμού 1024/2013 του Συμβουλίου			
Κατηγορία καθηκόντων της ΕΚΤ	Νομική βάση	Εφαρμογή στα κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ	Εφαρμογή στα κράτη μέλη με παρέκκλιση
1. Βασικά καθήκοντα	ΣΛΕΕ, άρθρο 127(2)	ναι	όχι
2. Λοιπά καθήκοντα	διάφορα άρθρα της ΣΛΕΕ	ναι	όχι
3. Ειδικά καθήκοντα για τη μακρο-προληπτική επίβλεψη του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος	Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1096/2010 του Συμβουλίου (βάσει του άρθρου 127(6) ΣΛΕΕ)	ναι	ναι
4. Ειδικά καθήκοντα για τη μικρο-προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων (νέο)	Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1024/2013 του Συμβουλίου (επίσης βάσει του άρθρου 127(6) ΣΛΕΕ)	ναι	υπό τις προϋποθέσεις της διαδικασίας 'στενής συνεργασίας'

(β) Το θεσμικό και ρυθμιστικό πλαίσιο που υιοθετήθηκε βάσει των δύο προαναφερθέντων Κανονισμών, περιλαμβάνει έξι (6) βασικά συστατικά στοιχεία, τα οποία αντανακλούν συγκεκριμένες επιλογές πολιτικής:

- την ανάθεση στην ΕΚΤ ειδικών (εποπτικών) καθηκόντων αναφορικά με τη μικρο-προληπτική εποπτεία ορισμένων φορέων του χρηματοπιστωτικού συστήματος, με μεταβίβασή τους από τις εθνικές εποπτικές αρχές,³⁴
- την εφαρμογή (σε επίπεδο προσωπικού πεδίου) των εν λόγω ειδικών καθηκόντων αποκλειστικά στη μικρο-προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων (καθώς και ορισμένων κατηγοριών επιχειρήσεων συμμετοχών), κατ' αρχήν δε αυτών που εδρεύουν στα κράτη μέλη της ευρωζώνης (βλέπε κατωτέρω, υπό (γ)),
- τον προσδιορισμό των επιμέρους ειδικών καθηκόντων που ανατέθηκαν στην ΕΚΤ,³⁵

³³ Για τον εν λόγω μηχανισμό βλέπε αναλυτικά **Gortsos (2015a)**.

³⁴ **Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1024/2013**, άρθρο 1.

³⁵ *Ibid.*, άρθρα 4-5 (βλέπε αναλυτικά **Gortsos (2015a)**, pp. 137-167).

- την καθιέρωση του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού αναφορικά με την *άσκηση των ειδικών καθηκόντων που ανατίθενται στην ΕΚΤ*,³⁶
- την ένταξη του εν λόγω Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας, χωρίς στην ουσία να θίγονται τα ισχύοντα καθήκοντα της Ευρωπαϊκής Αρχής Τραπεζών ('European Banking Authority, στη συνέχεια η 'EBA'),³⁷ και
- την καθιέρωση «σινικών τειχών» εντός της ΕΚΤ, ώστε να διασφαλιστεί ο αποτελεσματικός διαχωρισμός των νομισματικών και των λοιπών καθηκόντων της από τα νέα εποπτικά της καθήκοντα.³⁸

(γ) Στο πλαίσιο αυτό, στην άμεση εποπτεία της ΕΚΤ (με τη συνδρομή των εθνικών εποπτικών αρχών) υπάγονται τα ακόλουθα πιστωτικά ιδρύματα:³⁹

(i) Τα πιστωτικά ιδρύματα που κρίνονται ως «σημαντικά» με βάση τα ακόλουθα κριτήρια, εκτός αν ειδικές συνθήκες υπαγορεύουν το αντίθετο:

- το σύνολο του ενεργητικού τους υπερβαίνει τα 30 δισ. €,
- ο λόγος του ενεργητικού τους προς το ΑΕΠ του κράτους-μέλους όπου είναι εγκατεστημένα υπερβαίνει το 20%, εκτός αν το ενεργητικό τους είναι μικρότερο από 5 δισ. €, ή
- οι εθνικές εποπτικές αρχές κρίνουν ότι ένα πιστωτικό ίδρυμα είναι συστηματικά σημαντικό σε σχέση με την εθνική τους οικονομία, ενημερώνουν σχετικά την ΕΚΤ και αυτή λαμβάνει την τελική απόφαση.⁴⁰

(ii) Η ΕΚΤ δικαιούται επίσης, με δική της πρωτοβουλία, να κρίνει ότι ένα πιστωτικό ίδρυμα είναι σημαντικό, αν έχει ιδρύσει θυγατρικές σε περισσότερα από ένα κράτη-μέλη και οι διασυννοριακές απαιτήσεις και υποχρεώσεις του αποτελούν σημαντικό τμήμα του ισολογισμού του.⁴¹

(iii) Στην άμεση εποπτεία της ΕΚΤ υπάγονται, επίσης, τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν ζητήσει ή λάβει άμεση χρηματοδοτική στήριξη είτε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας ('European Financial Stability Facility', 'EFSF') είτε από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας ('European Stability Mechanism', στη συνέχεια ο 'ESM').⁴²

³⁶ *Ibid.*, άρθρο 6 (βλέπε αναλυτικά **Gortsos (2015a)**, pp. 167-183).

³⁷ *Ibid.*, άρθρο 3 (βλέπε αναλυτικά **Gortsos (2015a)**, pp. 119-124).

³⁸ *Ibid.*, άρθρο 25. Ειδικότερες διατάξεις περιλαμβάνονται στην Απόφαση της ΕΚΤ, της 17^{ης} Σεπτεμβρίου 2014, «*σχετικά με την εφαρμογή του διαχωρισμού μεταξύ της λειτουργίας νομισματικής πολιτικής και των εποπτικών της καθηκόντων*» (**EKT/2014/39**) (EE L 300, 18.10.2014, σελ. 57-62). Βλέπε αναλυτικά **Gortsos (2015a)**, pp. 124-136.

³⁹ Βλέπε αναλυτικά **Gortsos (2015a)**, pp. 101-119.

⁴⁰ **Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1024/2013**, άρθρο 6(4), β' υποπαράγραφος.

⁴¹ *Ibid.*, άρθρο 6(4), γ' υποπαράγραφος.

⁴² *Ibid.*, άρθρο 6(4), δ' υποπαράγραφος. Ο ESM είναι διεθνής διακυβερνητικός οργανισμός με έδρα το Λουξεμβούργο και αποτελεί, από τον Οκτώβριο του 2012, τον καθολικό διάδοχο του EFSF. Νομική βάση του αποτελεί το (νέο) άρθρο 136(3) ΣΛΕΕ. Για αμφοτέρους τους μηχανισμούς, βλέπε **Stephanou (2012)**, pp. 17-20. Για μια πλήρη τεκμηρίωση αναφορικά με το έργο του ESM, βλέπε την ακόλουθη ιστοσελίδα: <http://www.ecofil.eu/esm/esm.asp>.

Βλέπε σχετικά και κατωτέρω, υπό 3.1.

(iv) Σε κάθε περίπτωση, στην άμεση εποπτεία της ΕΚΤ υπάγονται τα τρία πιο σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα σε κάθε κράτος μέλος, εκτός αν ειδικές συνθήκες υπαγορεύουν το αντίθετο.⁴³

(v) Τέλος, εφόσον αυτό κρίνεται σκόπιμο για τη διασφάλιση της συνεπούς εφαρμογής υψηλής ποιότητας εποπτικών προτύπων, η ΕΚΤ διαθέτει σε διαρκή βάση τη δυνατότητα υπαγωγής στην άμεση εποπτεία της, είτε με δική της πρωτοβουλία είτε μετά από αίτημα μιας εθνικής αρμόδιας αρχής, ενός ή περισσότερων λιγότερο σημαντικών πιστωτικών ιδρυμάτων, συμπεριλαμβανομένων εκείνων που έχουν ζητήσει ή λάβει έμμεση χρηματοδοτική στήριξη από τον EFSF ή τον ESM.⁴⁴

Η αρχική περίμετρος των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχουν υπαχθεί στην άμεση εποπτεία της ΕΚΤ αριθμεί 128 πιστωτικά ιδρύματα και τραπεζικούς ομίλους (που αποτελούν περί το 82% του τραπεζικού συστήματος της ευρωζώνης σε όρους ενεργητικού των ισολογισμών του συνόλου των πιστωτικών ιδρυμάτων). Τα υπόλοιπα, μικρότερα πιστωτικά ιδρύματα (περί τα 3.523) συνεχίζουν να εποπτεύονται άμεσα από τις εθνικές εποπτικές αρχές, υπό τις Οδηγίες και τις Κατευθυντήριες Γραμμές της ΕΚΤ.

*Σύμφωνα μάλιστα με το άρθρο 6(7) του Κανονισμού, η ΕΚΤ εξέδωσε τον Απρίλιο του 2014 τον **Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 468/2014** «που θεσπίζει το πλαίσιο συνεργασίας μεταξύ της ΕΚΤ, των εθνικών αρμόδιων αρχών και των εθνικών εντεταλμένων αρχών εντός του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού».⁴⁵*

(δ) Καθιερώθηκαν, επίσης, ειδικές διατάξεις αναφορικά με:

- τα εγκατεστημένα σε συμμετέχοντα κράτη μέλη υποκαταστήματα πιστωτικών ιδρυμάτων με καταστατική έδρα σε μη συμμετέχοντα κράτη μέλη (δηλαδή τα κράτη μέλη για τα οποία ισχύει παρέκκλιση),⁴⁶ και
- τα πιστωτικά ιδρύματα με καταστατική έδρα σε μη συμμετέχοντα κράτη μέλη, εφόσον τα εν λόγω κράτη μέλη επιθυμούν την υπαγωγή των πιστωτικών τους ιδρυμάτων στο καθεστώς της άσκησης ειδικών καθηκόντων από την ΕΚΤ στο πλαίσιο της διαδικασίας «στενής συνεργασίας» με τις αρμόδιες αρχές συμμετεχόντων κρατών μελών που δεν έχουν νόμισμα το ευρώ.⁴⁷

(ε) Με τον Κανονισμό 1024/2013 θεσπίστηκαν, επίσης, ειδικές διατάξεις αναφορικά με τις ακόλουθες θεματικές:⁴⁸

- τις διεθνείς σχέσεις της ΕΚΤ ως εποπτικής αρχής,⁴⁹
- τις εκτενείς εξουσίες της ΕΚΤ ως εποπτικής αρχής (περιλαμβανομένων των εξουσιών έρευνας και των ειδικών εποπτικών της εξουσιών),⁵⁰

⁴³ *Ibid.*, άρθρο 6(4), ε' υποπαράγραφος.

⁴⁴ *Ibid.*, άρθρο 6(5), στοιχείο (β).

⁴⁵ ΕΕ L 141, 14.5.2013, σελ. 1-50.

⁴⁶ **Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1024/2013**, άρθρο 4(2).

⁴⁷ *Ibid.*, άρθρο 7. Ειδικότερες διατάξεις περιλαμβάνονται στην Απόφαση της ΕΚΤ, της 31^{ης} Ιανουαρίου 2014, «σχετικά με τη στενή συνεργασία με τις εθνικές αρμόδιες αρχές των συμμετεχόντων κρατών μελών που δεν έχουν ως νόμισμα το ευρώ» (**EKT/2014/5**) (ΕΕ L 198, 5.7.2014, σελ. 7-13). Βλέπε αναλυτικά **Gortsos (2015a)**, pp. 183-193.

⁴⁸ Για όλες τις εν λόγω διατάξεις, βλέπε αναλυτικά **Gortsos (2015a)**, στα οικεία σημεία.

⁴⁹ **Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1024/2013**, άρθρο 8.

⁵⁰ *Ibid.*, άρθρο 9-18.

- τα δύο νέα εσωτερικά όργανα της ΕΚΤ, δηλαδή το Εποπτικό Συμβούλιο⁵¹ και το Διοικητικό Συμβούλιο Επανεξέτασης,⁵²
- την τήρηση συγκεκριμένων διαδικασιών εγγυήσεων για την έκδοση εποπτικών αποφάσεων και την αναφορά παραβάσεων,⁵³
- την κατοχύρωση της θεσμικής ανεξαρτησίας της ΕΚΤ κατά την άσκηση των ειδικών εποπτικών καθηκόντων που της ανατέθηκαν,⁵⁴
- την υποχρέωση της ΕΚΤ να διαθέτει τους αναγκαίους πόρους για την άσκηση των ειδικών εποπτικών καθηκόντων,⁵⁵ τον προϋπολογισμό της,⁵⁶ και την εξουσία της να μετακυλύει το κόστος της μικρο-προληπτικής εποπτείας που ασκεί στα εποπτευόμενα πιστωτικά ιδρύματα,⁵⁷ στο πλαίσιο της οικονομικής της ανεξαρτησίας,
- την υποχρέωση λογοδοσίας της τόσο προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, όσο και προς τα εθνικά κοινοβούλια,⁵⁸
- το επαγγελματικό-υπηρεσιακό απόρρητο των μελών του Εποπτικού Συμβουλίου και του προσωπικού της ΕΚΤ, το οποίο θα απασχολείται για την εκπλήρωση των ειδικών καθηκόντων που ανατέθηκαν στην ΕΚΤ, καθώς και την ανταλλαγή πληροφοριών,⁵⁹ και
- την ανταλλαγή προσωπικού και την πραγματοποίηση αποσπάσεων, με ευθύνη της ΕΚΤ, με και από τις εθνικές εποπτικές αρχές.⁶⁰

⁵¹ *Ibid.*, άρθρο 26. Ειδικότερες διατάξεις περιλαμβάνονται στις ακόλουθες νομικές πράξεις:

- στην Απόφαση της ΕΚΤ, της 22ας Ιανουαρίου 2014, «για την τροποποίηση της απόφασης ΕΚΤ/2004/2 για τη θέσπιση του εσωτερικού κανονισμού της» (ΕΚΤ/2014/1) (ΕΕ L 95, 29.3.2014, σελ. 56-63),
- στην Απόφαση της ΕΚΤ, της 6^{ης} Φεβρουαρίου 2014, «σχετικά με τον διορισμό εκπροσώπων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας στο εποπτικό συμβούλιο» (ΕΚΤ/2014/4) (ΕΕ L 196, 3.7.2014, σελ. 38-39), και
- στον Εσωτερικό του Κανονισμό (ΕΕ L 182, 21.6.2014, σελ. 56-60).

⁵² *Ibid.*, άρθρο 24. Ειδικότερες διατάξεις περιλαμβάνονται στην Απόφαση της ΕΚΤ, της 14^{ης} Απριλίου 2014, «σχετικά με την ίδρυση διοικητικού συμβουλίου επανεξέτασης και τον κανονισμό λειτουργίας του» (ΕΚΤ/2014/16) (ΕΕ L 175, 14.6.2014, σελ. 47-53).

⁵³ *Ibid.*, άρθρο 22-23.

⁵⁴ *Ibid.*, άρθρο 19. Η θεσμική ανεξαρτησία της ΕΚΤ, ως προς τα βασικά της καθήκοντα, ως νομισματικής αρχής, έχει κατοχυρωθεί με το **άρθρο 130 ΣΛΕΕ**.

⁵⁵ *Ibid.*, άρθρο 28.

⁵⁶ *Ibid.*, άρθρο 29(1).

⁵⁷ *Ibid.*, άρθρο 30. Ειδικότερες διατάξεις περιλαμβάνονται στον Κανονισμό της ΕΚΤ, της 22ας Οκτωβρίου 2014, «σχετικά με τα εποπτικά τέλη» (ΕΚΤ/2014/41) (ΕΕ L 311, 31.10.2014, σελ. 23-31).

⁵⁸ *Ibid.*, άρθρα 20, 21, και 29(2). Η υποχρέωση λογοδοσίας της ΕΚΤ, σε σχέση με τα βασικά της καθήκοντα, έχει κατοχυρωθεί με το **άρθρο 284(3) ΣΛΕΕ**.

⁵⁹ *Ibid.*, άρθρο 27.

⁶⁰ *Ibid.*, άρθρο 31.

(στ) Το Νοέμβριο του 2013 υιοθετήθηκε **Διοργανική Συμφωνία** μεταξύ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της ΕΚΤ σχετικά με την ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας στο πλαίσιο της λειτουργίας του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού.⁶¹ Μεταξύ άλλων, στην εν λόγω Συμφωνία προβλέπεται ότι:

- μέχρι την έναρξη λειτουργίας του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού, η ΕΚΤ υπέβαλλε σε τριμηνιαία βάση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έκθεση σχετικά με την πρόοδο υλοποίησης των ρυθμίσεων που περιλαμβάνονται στον Κανονισμό,
- η ΕΚΤ θα υποβάλλει σε ετήσια βάση στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έκθεση, την οποία θα παρουσιάζει ο Πρόεδρος του Εποπτικού Συμβουλίου ('Supervisory Board') της ΕΚΤ σε δημόσια ακρόαση, αναφορικά με την εκτέλεση των καθηκόντων που της έχουν ανατεθεί,
- η ΕΚΤ οφείλει να παρέχει στην αρμόδια επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου πληροφόρηση σε ό,τι αφορά τις διαδικασίες που ακολουθεί το Εποπτικό Συμβούλιο, καθώς και τα πρακτικά των συνεδριάσεών του,
- ο Πρόεδρος του Εποπτικού Συμβουλίου υποχρεούται να παρουσιάζεται σε τακτικές ακροάσεις ενώπιον του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου,
- ο Πρόεδρος της αρμόδιας επιτροπής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου δύναται να ζητεί την πραγματοποίηση εμπιστευτικών συναντήσεων με τον Πρόεδρο του Εποπτικού Συμβουλίου της ΕΚΤ,
- η ΕΚΤ υποχρεούται να αποστέλλει εντός πέντε (5) εβδομάδων έγγραφη απάντηση σε ερωτήματα μελών του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου,
- σε περίπτωση εκκαθάρισης πιστωτικού ιδρύματος, οι πληροφορίες που δεν είναι εμπιστευτικής φύσεως θα δημοσιεύονται εκ των υστέρων, όταν οι περιορισμοί σχετικά με την παροχή πληροφόρησης που απορρέουν από τις απαιτήσεις εμπιστευτικότητας έχουν παύσει να ισχύουν, και
- το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει από κοινού με το Συμβούλιο την εξουσία έγκρισης του διορισμού και της απομάκρυνσης του Προέδρου και του Αντιπροέδρου του Εποπτικού Συμβουλίου. Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο οφείλει εντός έξι (6) εβδομάδων να αποφασίζει αναφορικά με την έγκριση του διορισμού του προσώπου που έχει προταθεί από την ΕΚΤ.⁶²

(ζ) Το Δεκέμβριο του 2013 υπεγράφη, επίσης, μνημόνιο ('Memorandum of Understanding', 'MoU') μεταξύ του Συμβουλίου EcoFin και της ΕΚΤ σχετικά με τη συνεργασία επί των διαδικαστικών ζητημάτων που αφορούν τη λειτουργία του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού.⁶³

(η) Πριν από την έναρξη λειτουργίας του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού, η ΕΚΤ διενήργησε σε συνεργασία με τις εθνικές εποπτικές αρχές και την εταιρία Oliver Wyman μια άσκηση συνολικής αξιολόγησης ('Comprehensive Assessment') των πιστωτικών ιδρυμάτων που εποπτεύει άμεσα, η οποία αποτελείται από τρία (3) μέρη:⁶⁴

⁶¹ EE L 320, 30.11.2013, σελ. 1-6.

⁶² Βλέπε αναλυτικά **Gortsos (2015a)**, στα οικεία σημεία της ενότητας F.

⁶³ Το εν λόγω κείμενο είναι διαθέσιμο στην ακόλουθη ηλεκτρονική διεύθυνση: https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/legal/pdf/mou_between_eucouncil_ecb.pdf.

⁶⁴ Βλέπε σχετικά **European Central Bank (2014)**.

- την αξιολόγηση κινδύνων για σκοπούς εποπτείας ('Supervisory Risk Assessment') στο πλαίσιο της οποίας εξετάστηκαν από ποιοτική και ποσοτική άποψη βασικοί κίνδυνοι που αφορούν, μεταξύ άλλων, τη ρευστότητα, τη μόχλευση και τη χρηματοδότηση των πιστωτικών ιδρυμάτων,
- τον έλεγχο της ποιότητας των στοιχείων του ενεργητικού ('Asset Quality Review') με τον οποίο επιδιώχθηκε η ενίσχυση της διαφάνειας όσον αφορά τα χρηματοδοτικά ανοίγματα των πιστωτικών ιδρυμάτων μέσω της αξιολόγησης της ποιότητας των στοιχείων του ενεργητικού τους, περιλαμβανομένης της καταλληλότητας της αποτίμησης των εν λόγω στοιχείων, των εξασφαλίσεων, καθώς και των σχετικών προβλέψεων που έχουν σχηματισθεί, και
- την άσκηση προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων ('stress-test') με την οποία επιδιώχθηκε η εξέταση της ανθεκτικότητας των ισολογισμών των πιστωτικών ιδρυμάτων σε σενάρια ακραίων καταστάσεων (η οποία πραγματοποιήθηκε σε συνεργασία με την ΕΒΑ).

Τα αποτελέσματα της άσκησης συνολικής αξιολόγησης (Aggregate Report on the Comprehensive Assessment) δημοσιεύθηκαν στις 26 Οκτωβρίου 2014 στο διαδικτυακό τόπο της ΕΚΤ σχετικά με τα εποπτικά της καθήκοντα (<http://www.bankingsupervision.europa.eu/banking/comprehensive/html/index.en.html>).

2.1.2 Κανονιστικές εξελίξεις

Στις 26 Ιουνίου 2013, δημοσιεύτηκαν στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης:

- ο **Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 575/2013** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 «*σχετικά με τις απαιτήσεις προληπτικής εποπτείας για πιστωτικά ιδρύματα και επιχειρήσεις επενδύσεων και την τροποποίηση του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 648/2012*», γνωστός με το ακρωνύμιο 'CRR',⁶⁵ ο οποίος περιλαμβάνει 521 άρθρα, και
- η **Οδηγία 2013/36/ΕΕ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 26ης Ιουνίου 2013 «*σχετικά με την πρόσβαση στη δραστηριότητα πιστωτικών ιδρυμάτων και την προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων, για την τροποποίηση της οδηγίας 2002/87/ΕΚ και για την κατάργηση των οδηγιών 2006/48/ΕΚ και 2006/49/ΕΚ*», γνωστή με το ακρωνύμιο 'CRD IV',⁶⁶ η οποία περιλαμβάνει 165 άρθρα.

Με τα δύο αυτά νομοθετικά κείμενα ενσωματώθηκε στο ευρωπαϊκό δίκαιο, με τις αναγκαίες προσαρμογές, το κανονιστικό πλαίσιο της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία, γνωστό ως «Βασιλεία III».⁶⁷ Ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 575/2013 και η Οδηγία 2013/36/ΕΕ θεσπίζουν από κοινού το ενιαίο πλαίσιο που διέπει την πρόσβαση σε δραστηριότητες, το εποπτικό πλαίσιο, καθώς και τη μικρο-προληπτική και μακρο-προληπτική ρυθμιστική παρέμβαση στη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων και των επιχειρήσεων επενδύσεων.⁶⁸

⁶⁵ ΕΕ L 176, 27.6.2013, σελ. 1-337.

⁶⁶ ΕΕ L 176, 27.6.2013, σελ. 338-436.

⁶⁷ Βλέπε σχετικά **Γκόρτσο (2012)**.

⁶⁸ Στις δύο εν λόγω νομικές πράξεις προβλέπεται η έκδοση περισσότερων από εκατό (100) κατ' εξουσιοδότηση και εκτελεστικών πράξεων της Επιτροπής (σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 290-291 ΣΛΕΕ), με τη μορφή Κανονισμών και την ουσιαστική συμβολή της ΕΒΑ.

Υπενθυμίζεται ότι ο Κανονισμός έχει άμεση ισχύ από τότε που ορίζεται στον ίδιο, χωρίς να απαιτείται η ενσωμάτωσή του στο εθνικό δίκαιο. Αντίθετα, η Οδηγία θα πρέπει να ενσωματωθεί στο ελληνικό δίκαιο με νόμο, ώστε να έχει ισχύ.⁶⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 162 της Οδηγίας και το άρθρο 521 του Κανονισμού, εκτός από ορισμένες ρητές εξαιρέσεις, η εφαρμογή των νέων διατάξεων άρχισε την 1η Ιανουαρίου 2014.

2.2 Εξυγίανση μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων

2.2.1 Θεσμικές εξελίξεις

(α) Στο πεδίο της θεσμοθέτησης ενός ευρωπαϊκού φορέα εξυγίανσης μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων (και ορισμένων επιχειρήσεων επενδύσεων), καθώς και ενός ευρωπαϊκού ταμείου για την κάλυψη των χρηματοδοτικών κενών που προκύπτουν σχετικά, στα μέσα του 2013 υποβλήθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή μια σχετική πρόταση Κανονισμού Στο πλαίσιο αυτό, το 2014 υιοθετήθηκαν:

- ο **Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 806/2014** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15^{ης} Ιουλίου 2014, «περί θεσπίσεως ενιαίων κανόνων και διαδικασίας για την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων και ορισμένων επιχειρήσεων επενδύσεων στο πλαίσιο ενός Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης και ενός Ενιαίου Ταμείου Εξυγίανσης και τροποποίησης του κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1093/2010»⁷⁰, και
- η **Διακυβερνητική Συμφωνία αριθ. 8457/2014** της 21^{ης} Μαΐου 2014, μεταξύ των είκοσι έξι (26) κρατών μελών «για την μεταφορά και αμοιβαιοποίηση των συνεισφορών στο Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης».⁷¹

(β) Πιθανά από την **1η Ιανουαρίου 2016**,⁷² η απόφαση για την εξυγίανση των πιστωτικών ιδρυμάτων που εποπτεύονται άμεσα από την ΕΚΤ θα μεταφερθεί από τις εθνικές αρχές εξυγίανσης στο Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης, με έδρα στις Βρυξέλλες, στο πλαίσιο λειτουργίας του Ενιαίου Μηχανισμού Εξυγίανσης ('Single Resolution Mechanism', στη συνέχεια ο 'SRM').

Οι εν λόγω πράξεις της Επιτροπής καλούνται, επίσης, αντίστοιχα, ρυθμιστικά και εκτελεστικά τεχνικά πρότυπα. Για την παρακολούθηση της προόδου έκδοσης των εν λόγω πράξεων, βλέπε την ιστοσελίδα της ΕΒΑ (<http://www.eba.europa.eu>), καθώς και την ακόλουθη ιστοσελίδα (στα ελληνικά): <http://www.hba.gr/Index.asp?Menu=21>.

⁶⁹ Ο νόμος 4261/2014 (ΦΕΚ Α' 107, Μέρος Α', 5.5.2014) ενσωμάτωσε τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/36/ΕΕ και κατήργησε τον νόμο 3601/2007. Επισημαίνεται, πάντως, ότι μια κρίσιμη μάζα των διατάξεων του νόμου 3601/2007 (κυρίως σε ό,τι αφορά την κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων) δεν πρόκειται να ενσωματωθεί στο νέο νόμο, καθώς οι σχετικές διατάξεις περιέχονται στον Κανονισμό 575/2013 και δεν χρήζουν ενσωμάτωσης.

⁷⁰ ΕΕ L 225, 30.7.2014, σελ. 1-90.

⁷¹ Η εν λόγω Συμφωνία είναι διαθέσιμη στην ακόλουθη ιστοσελίδα: http://register.consilium.europa.eu/content/out?lang=EN&typ=ENTRY&i=SMPL&DOC_ID=ST%208457%202014%20COR%201. Τα μοναδικά κράτη μέλη που δεν αποτελούν συμβαλλόμενα μέρη είναι το Ηνωμένο Βασίλειο και η Σουηδία.

⁷² Επισημαίνεται σχετικά ότι τα περισσότερα κράτη μέλη (μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα) δεν έχουν ακόμα κυρώσει την μόλις προαναφερθείσα Διακυβερνητική Συμφωνία. Αν η κύρωση δεν ολοκληρωθεί μέχρι τα τέλη του 2015 σύμφωνα τα οριζόμενα στο άρθρο 11(2) της Συμφωνίας, ο SRM δεν θα αρχίσει τη λειτουργία του την 1η Ιανουαρίου 2016, αλλά σε μεταγενέστερη ημερομηνία (**Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 806/2014**, άρθρο 99(6)).

Ο SRM συμπληρώνει τον SSM και αποτελεί τον *δεύτερο βασικό πυλώνα* της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης. Έχει (μιας μορφής) ομοσπονδιακή δομή και αποτελείται από:⁷³

- το **Ενιαίο Συμβούλιο Εξυγίανσης** (στη συνέχεια το **‘SRB’**), το οποίο θα είναι αρμόδιο για την εκτέλεση των σχετικών με την εξυγίανση καθηκόντων σε ό,τι αφορά κατ’ αρχήν τα σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα που εποπτεύονται άμεσα από την ΕΚΤ, καθώς και τους λοιπούς διασυννοριακούς τραπεζικούς ομίλους,⁷⁴
- τις **εθνικές αρχές εξυγίανσης** (η Τράπεζα της Ελλάδος για τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα), οι οποίες θα είναι αρμόδιες για τα λιγότερο σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν σε συμμετέχοντα κράτη-μέλη,⁷⁵ καθώς και
- την Ευρωπαϊκή **Επιτροπή** και το **Συμβούλιο (ECOFIN)** που θα έχουν σημαντικό ρόλο κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων για την εξυγίανση μη βιώσιμων ιδρυμάτων.

*Το SRB θα δικαιούται, πάντως, ανά πάσα στιγμή να αναλάβει την άσκηση των σχετικών με την εξυγίανση καθηκόντων σε ό,τι αφορά λιγότερο σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα, κατά την κρίση του*⁷⁶ (όπως συμβαίνει ήδη αναφορικά με την άμεση τραπεζική εποπτεία της ΕΚΤ στο πλαίσιο του SSM).⁷⁷

(β) Για την εξυγίανση ενός σημαντικού πιστωτικού ιδρύματος, η ΕΚΤ, ως αρμόδια εποπτική αρχή, θα ενεργοποιεί τη διαδικασία με σχετική ανακοίνωσή της προς το Συμβούλιο Εξυγίανσης, την Επιτροπή και την οικεία εθνική αρχή εξυγίανσης. Εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις θέσεως ενός πιστωτικού ιδρύματος σε εξυγίανση, το Συμβούλιο Εξυγίανσης θα καταρτίζει συγκεκριμένο πλαίσιο ενεργειών, το οποίο θα διαβιβάζεται στην Επιτροπή και το Συμβούλιο.

Το εν λόγω πλαίσιο θα τυγχάνει εφαρμογής, μόνον εφόσον η Επιτροπή και το Συμβούλιο δεν προβάλουν αντιρρήσεις εντός 24ωρών μετά τη διαβίβασή του.⁷⁸ Η πολυπλοκότητα της διαδικασίας έχει επισημανθεί επανειλημμένα και δεόντως.⁷⁹

(γ) Για τους σκοπούς χρηματοδοτήσεως των μέτρων εξυγίανσης μη βιώσιμων ιδρυμάτων, προβλέπεται η σύσταση ενός Ενιαίου Ταμείου Εξυγίανσης (‘Single Resolution Fund’, στη συνέχεια το **‘SRF’**). Αυτό διέπεται από τις διατάξεις των **άρθρων 67-79 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 806/2014**, και από τη **Διακυβερνητική Συμφωνία αριθ. 8457/2014**.

Για το περιεχόμενο του εν λόγω Κανονισμού, βλέπε **Louis (2014), Carmassi (2015), Gortsos (2015b)**, Section B(1)-(3) και **(2015c)**, Sections B-D, **Hadjjemmanuil (2015)**, pp. 16-18, **Wiggins, Wedow and Metrick (2015)**, και **Zavvos and Kaltsouni (2015)**, pp. 2-35.

⁷³ **Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 806/2014**, άρθρο 1, β’ υποπαράγραφος, πρώτο εδάφιο.

⁷⁴ *Ibid.*, άρθρο 7(2).

⁷⁵ *Ibid.*, άρθρο 7(3).

⁷⁶ *Ibid.*, άρθρο 7(4), στοιχείο (β).

⁷⁷ **Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1024/2013**, άρθρο 6(5), στοιχείο (β).

⁷⁸ **Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 806/2014**, άρθρο 18.

⁷⁹ Για τον SRM και το SRB βλέπε ενδεικτικά **Louis (2014), Carmassi (2015), Hadjemmanuil (2015)**, pp. 16-18, **Wiggins, Wedow and Metrick (2015)**, και **Zavvos and Kaltsouni (2015)**, pp. 2-35, και **Gortsos (2015b)**, με εκτενείς περαιτέρω βιβλιογραφικές αναφορές.

Το SRF θα χρηματοδοτείται, κατά κύριο λόγο, με τακτικές εισφορές των πιστωτικών ιδρυμάτων που εδρεύουν στα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης.⁸⁰ Το αποθεματικό του αναμένεται να ανέλθει σταδιακά εντός οκτώ ετών (έως το 2023) τουλάχιστον στο 1% των εγγυημένων καταθέσεων (100.000 ευρώ ανά συνδικαιούχο καταθέτη - ανά πιστωτικό ίδρυμα) των ως άνω πιστωτικών ιδρυμάτων, δηλαδή σε περίπου 55 δισ. ευρώ.⁸¹

2.2.2 Κανονιστικές εξελίξεις

(α) Εν τω μεταξύ, τον Μάιο του 2014 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο υιοθέτησαν την **Οδηγία 2014/59/ΕΕ** «για τη θέσπιση πλαισίου για την ανάκαμψη και την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων επενδύσεων (...)» (γνωστή με το ακρωνύμιο **'BRRD'**), σύμφωνα με τις διατάξεις της οποίας θα επέλθει (από 1^η Ιανουαρίου 2015) σε ευρωπαϊκό επίπεδο η εναρμόνιση των κανόνων, βάσει των οποίων θα γίνεται, μεταξύ άλλων, η εξυγίανση μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων (και ορισμένων επιχειρήσεων επενδύσεων).⁸²

Αξίζει να επισημανθεί ότι στο πεδίο αυτό, σε αντίθεση με τα πεδία της μικρο-προληπτικής εποπτείας και της μικρο- και μακρο-προληπτικής ρυθμιστικής παρέμβασης στη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς και της εγγύησης τραπεζικών καταθέσεων, όπου ήδη υφίσταται κανονιστικό πλαίσιο (από καιρό δε), είναι η πρώτη φορά που καθιερώνονται κανόνες εναρμόνισης σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

(β) Οι στόχοι της εξυγίανσης, σε εθνικό ή σε ενωσιακό επίπεδο, σύμφωνα με το **άρθρο 31(2)** της Οδηγίας, είναι:

- η διασφάλιση της συνέχειας των κρίσιμων λειτουργιών του πιστωτικού ιδρύματος υπό εξυγίανση,⁸³
- η αποφυγή σημαντικών δυσμενών επιπτώσεων στη χρηματοπιστωτική σταθερότητα, ιδίως με την πρόληψη της μετάδοσής τους, μεταξύ άλλων, στις υποδομές της αγοράς, και με τη διατήρηση της πειθαρχίας της αγοράς,
- η προστασία των δημόσιων πόρων, με την ελαχιστοποίηση της εξάρτησης από έκτακτη δημόσια χρηματοοικονομική στήριξη,
- η προστασία των καταθετών και των επενδυτών που καλύπτονται από συστήματα εγγύησης καταθέσεων και επενδύσεων αντίστοιχα,⁸⁴ και

⁸⁰ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 806/2014, άρθρο 70.

⁸¹ *Ibid.*, άρθρο 69(1).

Για το SRF βλέπε **Burke (2015)**, **Hadjjemmanuil (2015)**, pp. 26-29, **Zavvos and Kaltsouni (2015)**, pp. 36-49, και **Gortsos (2015b)**, pp. 101-114, με εκτενείς περαιτέρω βιβλιογραφικές αναφορές.

⁸² EE L 173, 12.6.2014, σελ. 190-348.

⁸³ Σύμφωνα με το **άρθρο 2, στοιχείο (53)**, ως «κρίσιμες λειτουργίες» ορίζονται οι δραστηριότητες, υπηρεσίες ή λειτουργίες η διακοπή των οποίων ενδέχεται να οδηγήσει στην Ελλάδα ή σε άλλο κράτος μέλος σε διαταραχή της παροχής ουσιωδών υπηρεσιών στην πραγματική οικονομία ή να διαταράξει τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα λόγω του μεγέθους, του μεριδίου στην αγορά, των εξωτερικών και εσωτερικών διασυνδέσεων, της πολυπλοκότητας ή των διασυννοριακών δραστηριοτήτων του ιδρύματος ή του ομίλου, ιδίως σε ό,τι αφορά τη δυνατότητα υποκατάστασης των εν λόγω δραστηριοτήτων, υπηρεσιών ή λειτουργιών.

- η προστασία των κεφαλαίων και των περιουσιακών στοιχείων των πελατών.

(γ) Ενδεικτικά, με το νέο αυτό πλαίσιο:

- καθιερώθηκαν συγκεκριμένα μέτρα ανάκαμψης που θα λαμβάνονται πριν από την εξυγίανση (με επίδραση στον ισολογισμό ή/και τη διοίκηση των πιστωτικών ιδρυμάτων),
- είναι δυνατή η απομείωση της ονομαστικής αξίας ή/και μετατροπή σε κοινές μετοχές των κεφαλαιακών μέσων πιστωτικών ιδρυμάτων, εξαιρουμένων των καταθέσεων (που θα προηγείται της εξυγίανσης), και
- υπάρχει η δυνατότητα έγκαιρης παρέμβασης ('early intervention') στη λειτουργία πιστωτικών ιδρυμάτων, μεταξύ άλλων με το διορισμό ειδικού διαχειριστή.

Καθιερώθηκαν, επίσης τέσσερα (4) μέτρα εξυγίανσης: η μεταβίβαση περιουσιακών στοιχείων ('sale of business tool'), η σύσταση μεταβατικού πιστωτικού ιδρύματος ('bridge bank tool'), η αναδιάρθρωση παθητικού ('bail-in tool'),⁸⁵ και ο διαχωρισμός περιουσιακών στοιχείων ('asset separation tool').

Κατά την εφαρμογή των δύο τελευταίων μέτρων εξυγίανσης το πιστωτικό ίδρυμα αντιμετωπίζεται ως 'going concern', σε αντίθεση με τα δύο πρώτα, όπου αντιμετωπίζεται ως 'gone concern', καθώς μετά την μεταβίβαση των περιουσιακών στοιχείων ανακαλείται η άδεια λειτουργίας του.⁸⁶ Επισημαίνεται σχετικά ότι η αναδιάρθρωση παθητικού που έλαβε χώρα στην Κύπρο το 2013⁸⁷ βασίστηκε στην πρόταση αυτής της Οδηγίας, η οποία, όμως, δεν είχε ακόμα ολοκληρωθεί. Κατά συνέπεια, το κυπριακό δίκαιο εκείνης της περιόδου δεν είναι υποχρεωτικά ταυτόσημο με αυτό που ισχύει σήμερα στην ΕΕ.

(δ) Η αρχή εξυγίανσης μπορεί, κατά κανόνα, να εφαρμόζει τα μέτρα εξυγίανσης είτε μεμονωμένα είτε με οποιονδήποτε συνδυασμό.⁸⁸ Κατ' εξαίρεση, ο διαχωρισμός περιουσιακών στοιχείων μπορεί να εφαρμόζεται μόνο σε συνδυασμό με άλλο μέτρο εξυγίανσης.⁸⁹

⁸⁴ Για την επίτευξη αυτού του στόχου, ορίζεται (άρθρο 44(2), περίπτωση (α)) ότι οι καταθέσεις που καλύπτονται από το σύστημα εγγύησης καταθέσεων εξαιρούνται υποχρεωτικά από το πεδίο εφαρμογής του μέτρου της αναδιάρθρωσης παθητικού.

⁸⁵ Στην Οδηγία ο όρος 'bail-in' έχει αποδοθεί στα ελληνικά ως «διάσωση με ίδια μέσα», σε αντιδιαστολή με τη διάσωση με δημόσιους πόρους ('bail-out'). Το εργαλείο αυτό ορίζεται (**άρθρο 2(1), στοιχείο (57)**) ως «ο μηχανισμός για την άσκηση, από την αρχή εξυγίανσης, των εξουσιών απομείωσης και μετατροπής όσον αφορά τις υποχρεώσεις ενός ιδρύματος που τελεί υπό διαδικασία εξυγίανσης σύμφωνα με το άρθρο 43». Ο όρος «αναδιάρθρωση παθητικού» κρίνεται πιο δόκιμος ως κυριολεκτικός, καθώς στην περίπτωση του bail-in επέρχεται, πέραν της απομείωσης («κουρέματος») χρέους, κυρίως η μετατροπή χρέους σε ίδια κεφάλαια.

⁸⁶ Για μια συνολική θεώρηση της Οδηγίας 2014/59/ΕΕ, βλέπε **Αλούπη (2015)**, και **Binder (2015)**. Για τα μέτρα εξυγίανσης βλέπε **Coffee (2010)**, **Huertas (2012)**, **Binder (2014)**, **Goodhart and Avgouleas (2014)**, και **Hadjiemmanuil (2014)** και **Γκόρτσος (2015α)**.

⁸⁷ Βλέπε σχετικά **Zenios (2014)**.

⁸⁸ **Οδηγία 2014/59/ΕΕ**, άρθρο 37(4).

⁸⁹ *Ibid.*, άρθρο 37(5).

Όταν η αρχή εξυγίανσης εφαρμόζει ένα εργαλείο εξυγίανσης σε ίδρυμα και η ενέργεια εξυγίανσης επιβαρύνει τους πιστωτές ή οδηγεί σε μετατροπή των απαιτήσεών τους, η αρχή εξυγίανσης ασκεί την εξουσία απομείωσης και μετατροπής «σχετικών κεφαλαιακών μέσων» (σύμφωνα με το **άρθρο 59**) ακριβώς πριν ή παράλληλα με την εφαρμογή του εργαλείου.⁹⁰

Ο όρος «σχετικά κεφαλαιακά μέσα» ορίζεται⁹¹ ως τα «πρόσθετα μέσα της Κατηγορίας 1», και τα «μέσα της Κατηγορίας 2», σύμφωνα με τα οριζόμενα στον CRR. Τα πρόσθετα μέσα της Κατηγορίας 1 ('additional Tier 1 instruments') καθορίζονται στο **άρθρο 52** του Κανονισμού, και τα μέσα της Κατηγορίας 2 ('Tier 2 instruments') στο **άρθρο 63**.

(ε) Οι προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί ένα πιστωτικό ίδρυμα για να τεθεί σε εξυγίανση καθορίζονται στο **άρθρο 32(1)**.⁹² Οι εν λόγω προϋποθέσεις είναι οι ακόλουθες και πρέπει να πληρούνται σωρευτικά:

(εα) Η αρμόδια (εποπτική) αρχή, δηλαδή κατά περίπτωση η ΕΚΤ (για τα «σημαντικά» πιστωτικά ιδρύματα) ή η Τράπεζα της Ελλάδος (για τα «λιγότερο σημαντικά» πιστωτικά ιδρύματα⁹³) διαπιστώνει, κατόπιν διαβούλευσης με την αρχή εξυγίανσης, ότι το πιστωτικό ίδρυμα τελεί σε «κατάσταση αφερεγγυότητας ή επαπειλούμενης αφερεγγυότητας» ('failing or likely to fail').

Ένα πιστωτικό ίδρυμα θεωρείται ότι τελεί σε τέτοια κατάσταση αν συντρέχει *μία ή περισσότερες* από τις ακόλουθες περιπτώσεις:⁹⁴

(i) Το πιστωτικό ίδρυμα παραβιάζει ή υπάρχουν αντικειμενικές ενδείξεις βάσει των οποίων κρίνεται ότι πρόκειται να παραβιάσει στο εγγύς μέλλον τις προϋποθέσεις της αδειοδότησής του, κατά τρόπο που θα δικαιολογούσε την ανάκληση της άδειας λειτουργίας του από την αρμόδια αρχή, μεταξύ άλλων, διότι το ίδρυμα έχει υποστεί ή είναι πιθανόν να υποστεί ζημίες οι οποίες θα εξαντλήσουν το σύνολο ή σημαντικό μέρος των ιδίων κεφαλαίων του.

(ii) Τα στοιχεία ενεργητικού του υπολείπονται, ή υπάρχουν αντικειμενικές ενδείξεις βάσει των οποίων κρίνεται ότι πρόκειται, στο εγγύς μέλλον, να υπολείπονται των υποχρεώσεών του.

(iii) Το πιστωτικό ίδρυμα δεν είναι σε θέση ή υπάρχουν αντικειμενικές ενδείξεις βάσει των οποίων κρίνεται ότι δεν πρόκειται να είναι σε θέση, στο εγγύς μέλλον, να εξοφλήσει τις οφειλές του ή να ανταποκριθεί σε άλλες υποχρεώσεις του όταν αυτές καταστούν απαιτητές.

(iv) Είναι αναγκαία η έκτακτη δημόσια χρηματοοικονομική στήριξη, εκτός αν αυτή η στήριξη λάβει, προκειμένου να αντιμετωπιστεί σοβαρή διαταραχή στην εθνική οικονομία και να διατηρηθεί η χρηματοπιστωτική σταθερότητα, οποιαδήποτε από τις ακόλουθες μορφές:⁹⁵

⁹⁰ *Ibid.*, άρθρο 37(2).

⁹¹ *Ibid.*, άρθρο 2(1), **στοιχείο (100)**.

⁹² *Ibid.*, άρθρο 56(2), περίπτωση (α).

⁹³ Για τα κριτήρια της διάκρισης ανάμεσα σε σημαντικά και λιγότερο σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα στο πλαίσιο λειτουργίας του SSM, βλέπε ανωτέρω υπό 2.1.1 (γ).

⁹⁴ **Οδηγία 2014/59/ΕΚ**, άρθρο 32(3).

⁹⁵ Σε καθεμία από τις υπο-περιπτώσεις, τα αναφερόμενα εγγυοδοτικά ή ισοδύναμα μέτρα περιορίζονται σε φερέγγυα ιδρύματα, υπόκεινται στην τελική έγκριση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δυνάμει των ενωσιακών κανόνων περί κρατικών ενισχύσεων, έχουν προληπτικό και προσωρινό χαρακτήρα, είναι αναλογικά ως προς την αντιμετώπιση των συνεπειών της σοβαρής

- κρατική εγγύηση για την κάλυψη διευκολύνσεων ρευστότητας, η οποία παρέχεται από την κεντρική τράπεζα σύμφωνα με τους όρους που διέπουν τη λειτουργία της,
- κρατική εγγύηση για νεοεκδοθείσες υποχρεώσεις, ή
- εισφορά ιδίων κεφαλαίων ή αγορά κεφαλαιακών μέσων σε τιμές και με όρους που δεν παρέχουν πλεονέκτημα υπέρ του πιστωτικού ιδρύματος.⁹⁶

Αναφορικά με την ερμηνεία των διαφόρων συνθηκών υπό τις οποίες ένα πιστωτικό ίδρυμα μπορεί να κριθεί ότι τελεί σε «κατάσταση αφερεγγυότητας ή επαπειλούμενης αφερεγγυότητας», βλέπε τις Κατευθυντήριες Γραμμές της ΕΒΑ της 26ης Μαΐου 2015 (Guidelines of the European Banking Authority, EBA/GL/2015/07).⁹⁷

(εβ) Λαμβάνοντας υπόψη τη χρονική στιγμή και άλλες σχετικές περιστάσεις, δεν προσδοκάται εύλογα ότι εναλλακτικά μέτρα προερχόμενα είτε από τον ιδιωτικό τομέα⁹⁸ είτε από εποπτικές ενέργειες, συμπεριλαμβανομένων των «μέτρων έγκαιρης παρέμβασης»,⁹⁹ ή της απομείωσης ή της μετατροπής των «σχετικών κεφαλαιακών μέσων») σύμφωνα με το **άρθρο 59(9)**, θα αποτρέψουν την αφερεγγυότητα του πιστωτικού ιδρύματος εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος.

Οι καταθέσεις, ανεξαρτήτως ύψους, δεν εμπίπτουν σε αυτόν τον ορισμό και, επομένως, το άρθρο 59 δεν τις καταλαμβάνει.

(εγ) Η ενέργεια εξυγίανσης είναι αναγκαία για «λόγους δημοσίου συμφέροντος». Μια ενέργεια εξυγίανσης θεωρείται ότι είναι αναγκαία για «λόγους δημοσίου συμφέροντος» όταν απαιτείται για την επίτευξη ενός ή περισσότερων στόχων εξυγίανσης (σύμφωνα με το **άρθρο 31**) και είναι αναλογική προς αυτούς, ενώ με την εκκαθάριση του πιστωτικού ιδρύματος κατά τις συνήθεις διαδικασίες αφερεγγυότητας οι εν λόγω στόχοι εξυγίανσης δεν θα επιτυγχάνονταν στον ίδιο βαθμό.

διαταραχής και δεν επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται για την κάλυψη ζημιών που το πιστωτικό ίδρυμα ήδη έχει υποστεί ή είναι πιθανό να υποστεί στο εγγύς μέλλον (*ibid.*, άρθρο 32(4), α' υποπαράγραφος).

⁹⁶ Τα εν λόγω μέτρα στήριξης περιορίζονται στις αναγκαίες εισφορές για την αντιμετώπιση της έλλειψης κεφαλαίων που έχει διαπιστωθεί στο πλαίσιο των ασκήσεων προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress tests), του ελέγχου της ποιότητας των στοιχείων του ενεργητικού (asset quality review), ή ισοδύναμων ελέγχων από την ΕΚΤ, την ΕΒΑ, ή τις εθνικές αρμόδιες (εποπτικές) αρχές (*ibid.*, άρθρο 32(4), β' υποπαράγραφος).

⁹⁷ Βλέπε σχετικά στην ακόλουθη ιστοσελίδα: http://www.eba.europa.eu/documents/10180/1156219/EBA-GL-2015-07_EL_GL+on+failing+or+likely+to+fail.pdf/e9bd2e7f-9912-48f4-b0f0-d72d38d36d05.

⁹⁸ Στα εν λόγω μέτρα περιλαμβάνονται η εσωτερική παραγωγή κεφαλαίου και η αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου (με δικαίωμα προτίμησης στους υφιστάμενους μετόχους).

⁹⁹ Οδηγία 2014/59/ΕΚ, άρθρο 27.

Ακολουθία ενεργειών σε σχέση με σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα

1. Η ΕΚΤ προβαίνει σε συνολική αξιολόγηση (comprehensive assessment) μέσω ελέγχου της ποιότητας των στοιχείων του ενεργητικού του σημαντικού πιστωτικού ιδρύματος (asset quality review) και ασκήσεων προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων (stress tests).¹⁰⁰

2. Βάσει των αποτελεσμάτων κρίνεται αν για το πιστωτικό ίδρυμα πληρούνται οι δύο από τις τρεις προϋποθέσεις ενεργοποίησης της εξυγίανσης (**άρθρο 32(1)** του **νόμου 4335/2015**). Οι προϋποθέσεις αυτές είναι οι εξής:

- το πιστωτικό ίδρυμα τελεί, κατά την κρίση της ΕΚΤ, σε «κατάσταση αφερεγγυότητας ή επαπειλούμενης αφερεγγυότητας», και
- δεν προσδοκάται εύλογα ότι «εναλλακτικά μέτρα» (βλ. αμέσως κατωτέρω, υπό (3) θα αποτρέψουν την αφερεγγυότητα του πιστωτικού ιδρύματος εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος.

3. Για να διαπιστωθεί αν πληρούται η δεύτερη ως άνω προϋπόθεση, η ΕΚΤ:

- ζητά από το πιστωτικό ίδρυμα ενίσχυση του δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας με εσωτερική παραγωγή κεφαλαίου, και αύξηση μετοχικού κεφαλαίου (με δικαίωμα προτίμησης στους υφιστάμενους μετόχους), ή
- μπορεί να λάβει μέτρα «έγκαιρης παρέμβασης»¹⁰¹ (**άρθρα 27-30** του **νόμου 4335/2015**, π.χ., διορισμός επιτρόπου, που κατά τη γνώμη του γράφοντος είναι απρόσφορο σε περίπτωση «συστημικής κρίσης»), ή
- μπορεί να προβεί σε απομείωση ή μετατροπή των «σχετικών κεφαλαιακών μέσων» του πιστωτικού ιδρύματος (εφόσον υπάρχει κρίσιμη μάζα τέτοιων μέσων).

4. Σε περίπτωση που τα εν λόγω μέτρα αποδειχθούν αναποτελεσματικά, αλλά το πιστωτικό ίδρυμα δεν τελεί, κατά την κρίση της ΕΚΤ, σε κατάσταση αφερεγγυότητας ή επαπειλούμενης αφερεγγυότητας, ζητείται προσφυγή σε ανακεφαλαιοποίηση με κρατικούς πόρους ('bail-out'), με πιθανή ενεργοποίηση του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (European Stability Mechanism, 'ESM').¹⁰²

5. Εφόσον οι δύο προαναφερθείσες (υπό 2) προϋποθέσεις πληρούνται και ταυτόχρονα η ενέργεια εξυγίανσης είναι αναγκαία για λόγους δημοσίου συμφέροντος (αντικειμενική διαπίστωση και τρίτη προϋπόθεση ενεργοποίησης της εξυγίανσης), η αρχή εξυγίανσης υποχρεούται να προβεί σε εξυγίανση του πιστωτικού ιδρύματος.

¹⁰⁰ Οι εν λόγω ασκήσεις προσομοίωσης περιλαμβάνουν δύο εναλλακτικά σενάρια: ένα βασικό (basic scenario) και ένα δυσμενές (adverse scenario).

¹⁰¹ Στο πλαίσιο αυτό έχουν εκδοθεί Κατευθυντήριες Γραμμές της ΕΒΑ σχετικά με τα σημεία ενεργοποίησης των μέτρων έγκαιρης παρέμβασης σύμφωνα με το **άρθρο 27(4)** (EBA/GL/2015/03). Σύμφωνα με αυτές, οι αρμόδιες αρχές καλούνται να αποφασίσουν την εφαρμογή μέτρων έγκαιρης παρέμβασης βάσει μιας σειράς προτεινόμενων δεικτών οι οποίοι, κατά κύριο λόγο, βασίζονται στα αποτελέσματα της διαδικασίας εποπτικής εξέτασης και αξιολόγησης (supervisory review and evaluation process, 'SREP'), που καθορίζεται στο **άρθρο 97 της 'CRD** Βλέπε σχετικά την ακόλουθη ιστοσελίδα: https://www.eba.europa.eu/documents/10180/1151520/EBA-GL-2015-03_EL+_GL+on+early+intervention+measures.pdf/7f058373-86b1-4aa6-a457-02b611c188db.

¹⁰² Βλέπε σχετικά κατωτέρω, υπό 2.4.1.

(στ) Επισημαίνεται, τέλος, ότι με τα **άρθρα 37(10) και 56-58** καθιερώθηκε ένα ειδικό καθεστώς «κρατικής κεφαλαιακής ενίσχυσης» πιστωτικών ιδρυμάτων, αυτό της παροχής δημόσιας χρηματοπιστωτικής στήριξης μέσω των μέτρων δημόσιας χρηματοπιστωτικής σταθεροποίησης. Για την ενεργοποίηση του εν λόγω καθεστώτος, προσφυγή στο οποίο μπορεί να γίνεται μόνον σε περιπτώσεις εξαιρετικής συστημικής κρίσης και μόνον ως έσχατη λύση, πρέπει να πληρούνται τέσσερις (4) συγκεκριμένες ουσιαστικές προϋποθέσεις.

Ιδιαίτερης επισήμανσης χρήζει το γεγονός ότι τα μέτρα δημόσιας χρηματοπιστωτικής σταθεροποίησης αποτελούν εναλλακτική μορφή χρηματοδότησης της εξυγίανσης πιστωτικών ιδρυμάτων (και όχι, πάντως, μέτρο εξυγίανσης), και, συνεπώς, η παροχή δημόσιας χρηματοπιστωτικής στήριξης πρέπει να γίνεται εντός του πλαισίου εξυγίανσης που καθιερώθηκε με το νόμο.¹⁰³

2.3 Εγγύηση τραπεζικών καταθέσεων

(α) Η προοπτική της θεσμοθέτησης ενός ενιαίου συστήματος εγγύησης καταθέσεων, ως του τρίτου βασικού συστατικού στοιχείου της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης, συζητείται μόνον σε επίπεδο αρχών και «υψηλής πολιτικής», χωρίς να έχουν υποβληθεί συγκεκριμένες ρυθμιστικές προτάσεις από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Υπό την έννοια αυτή, επί του παρόντος, στο πεδίο αυτό υπάρχει αδράνεια.

(β) Αντίθετα, τον Απρίλιο του 2014 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο υιοθέτησαν την **Οδηγία 2014/49/ΕΕ** «περί των συστημάτων εγγύησης των καταθέσεων».¹⁰⁴ Με την εν λόγω Οδηγία, οι διατάξεις της οποίας τέθηκαν σε εφαρμογή στις 3 Ιουλίου 2015 (οπότε καταργήθηκε η Οδηγία 94/19/ΕΚ),¹⁰⁵ επιδιώκεται η περαιτέρω εναρμόνιση των κανόνων που διέπουν τα εθνικά συστήματα εγγύησης καταθέσεων με στόχο την ενίσχυση της ενιαίας τραπεζικής αγοράς, ιδίως στο πεδίο της όσο το δυνατόν ταχύτερης καταβολής αποζημιώσεων από ένα σύστημα, εφόσον αυτό ενεργοποιηθεί.¹⁰⁶ Ειδικότερα:

- επήλθαν μεν αρκετές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας και καθιερώθηκαν για πρώτη φορά ενιαίοι κανόνες αναφορικά με τη χρηματοδότηση όλων των συστημάτων εγγύησης καταθέσεων στα κράτη μέλη της ΕΕ),¹⁰⁷
- δεν άλλαξε, όμως, το όριο της κάλυψης των καταθέσεων των 100.000 ευρώ.¹⁰⁸

¹⁰³ Για την ανάλυση των εν λόγω άρθρων, όπως έχουν ενσωματωθεί στο ελληνικό δίκαιο, βλέπε **Γκόρτσος (2015β)**.

¹⁰⁴ ΕΕ L 173, 12.6.2014, σελ. 149-178.

¹⁰⁵ **Οδηγία 2014/49/ΕΕ**, άρθρο 20(1), α' υποπαράγραφος, α' εδάφιο. Επισημαίνεται ότι (γεγονός καινοφανές για Οδηγία) ορισμένες διατάξεις της είχαν *άμεση* εφαρμογή από την **4η Ιουλίου 2015** (*ibid.*, άρθρο 22, β' εδάφιο).

¹⁰⁶ Για την εν λόγω Οδηγία βλέπε αναλυτικά **Gortsos (2014)**.

¹⁰⁷ Ιδιαίτερης μνείας χρήζει η διάταξη του άρθρου 10(2), α' υποπαράγραφος, σύμφωνα με την οποία κάθε σύστημα πρέπει να διαθέτει πόρους που να ανέρχονται, κατ' ελάχιστον (*μόλις, έμφαση του γράφοντος*) στο 0,8% των καλυπτομένων καταθέσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων-μελών του. Με τη διάταξη αυτή ενισχύεται το επιχείρημα που πρεσβεύει ότι τα συστήματα εγγύησης καταθέσεων υπάρχουν για την καταβολή αποζημιώσεων στους καταθέτες μεσαίου και μικρού μεγέθους (για τα δεδομένα της κάθε αγοράς) πιστωτικών ιδρυμάτων, σε περίπτωση που ανακληθεί η άδεια λειτουργίας τους.

¹⁰⁸ *Ibid.*, άρθρο 6(1).

3. Οι λοιποί πυλώνες για την πλήρη ολοκλήρωση της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης

3.1 Ανακεφαλαιοποίηση πιστωτικών ιδρυμάτων με δημόσιους πόρους: το 'DRI'

3.1.1 Εισαγωγικές παρατηρήσεις

(α) Μέχρι το 2014, ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας ('ESM') διέθετε έξι (6) εργαλεία παροχής χρηματοδότησης στα κράτη μέλη της ευρωζώνης. Προκειμένου να διασφαλιστεί η αναγκαιότητα του εργαλείου της έμμεσης ανακεφαλαιοποίησης πιστωτικών ιδρυμάτων, το οποίο αναλύεται στο **άρθρο 15 του Καταστατικού του ESM**, στο επίσημο αίτημα χρηματοδότησης θα πρέπει να αποδεικνύεται ότι πληρούνται τα κριτήρια επιλεξιμότητας που περιλαμβάνονται στο **άρθρο 3** της σχετικής **Κατευθυντήριας Γραμμής** που έχει εκδώσει ο ESM ("ESM Guideline on Financial Assistance for the Recapitalisation of Financial Institutions").

(β) Κρίσιμο, όμως, ήταν και το ζήτημα διερεύνησης της καθιέρωσης μηχανισμών για τη χορήγηση άμεσης χρηματοδοτικής στήριξης από τον ESM σε πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία αντιμετωπίζουν προβλήματα κεφαλαιακής επάρκειας, ενώ κρίνονται από τις εποπτικές τους αρχές βιώσιμα. Η προοπτική αυτή ήταν ρητά διατυπωμένη στην προαναφερθείσα Δήλωση της Διάσκεψης Κορυφής της Ευρωζώνης της 29ης Ιουνίου 2012, σύμφωνα με την οποία:

«Αφότου θεσπισθεί αποτελεσματικός ενιαίος εποπτικός μηχανισμός για τις τράπεζες στην ευρωζώνη, στον οποίον θα συμμετέχει και η ΕΚΤ, ο ESM θα μπορούσε, κατόπιν αποφάσεως, να έχει τη δυνατότητα άμεσης ανακεφαλαιοποίησης των τραπεζών».¹⁰⁹

Για τα πιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν στα (19) κράτη μέλη της ευρωζώνης διαθέσιμο είναι πλέον, από το 2014, το εργαλείο του 'Direct Recapitalisation Instrument' (στη συνέχεια το '**DRI**') για την απευθείας (άμεση) ανακεφαλαιοποίηση πιστωτικών ιδρυμάτων από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας ('ESM'). Το εν λόγω εργαλείο (το οποίο παρουσιάζεται ειδικότερα κατωτέρω¹¹⁰) τέθηκε σε λειτουργία στις **8 Δεκεμβρίου 2014**, μετά την ολοκλήρωση των αναγκαίων εθνικών διαδικασιών βάσει Ψηφίσματος του Συμβουλίου Διοικητών του ESM,¹¹¹ και διέπεται από τις διατάξεις της ομώνυμης Κατευθυντήριας Γραμμής του ESM.¹¹²

¹⁰⁹ Δήλωση της Διάσκεψης Κορυφής της Ευρωζώνης της 29ης Ιουνίου 2012, πρώτο σημείο, δ' εδάφιο. Επισημαίνεται, πάντως, ότι σύμφωνα με την άποψη των Υπουργείων Οικονομικών ορισμένων κρατών μελών (ιδίως της Γερμανίας, της Ολλανδίας και της Φινλανδίας), ο ESM θα πρέπει να παρεμβαίνει μόνον εφόσον δεν υπάρχει η δυνατότητα κάλυψης των αναγκών για ανακεφαλαιοποίηση των πιστωτικών ιδρυμάτων από ιδιώτες επενδυτές και από τα κράτη μέλη.

¹¹⁰ Για το εν λόγω εργαλείο, βλέπε επίσης **Hadjjemmanuil (2015)**, pp. 29-34, και αναλυτικά **Vonolinis (2015)**.

¹¹¹ Το εν λόγω Ψήφισμα είναι διαθέσιμο στην ακόλουθη ιστοσελίδα: <http://www.esm.europa.eu/pdf/Establishment%20of%20the%20instrument%20for%20the%20direct%20recapitalisation%20of%20insti%20.pdf>.

¹¹² Η εν λόγω κατευθυντήρια γραμμή (στο εξής η '**ESM DRI Guideline**') είναι διαθέσιμη στην ακόλουθη ιστοσελίδα: <http://www.esm.europa.eu/pdf/20141208%20Guideline%20on%20Financial%20Assistance%20for%20the%20Direct%20Recapitalisation%20of%20Institutions.pdf>.

3.1.2 Κριτήρια επιλεξιμότητας

Σύμφωνα με την Κατευθυντήρια Γραμμή του ESM, κράτος μέλος με νόμισμα το ευρώ, είτε υλοποιεί πρόγραμμα μακροοικονομικής προσαρμογής είτε όχι,¹¹³ δύναται να υποβάλει αίτημα στον ESM για την άμεση ανακεφαλαιοποίηση πιστωτικού ιδρύματος¹¹⁴ που εδρεύει στην επικράτειά του.

(α) Για τη χορήγηση άμεσης χρηματοδοτικής συνδρομής το πιστωτικό ίδρυμα πρέπει να πληροί σωρευτικά τις ακόλουθες προϋποθέσεις:¹¹⁵

- παραβιάζει ή ενδέχεται να παραβιάσει στο άμεσο μέλλον τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις που έχει καθορίσει η ΕΚΤ, υπό την ιδιότητά της ως ενιαίας εποπτικής αρχής,
- δεν είναι σε θέση να αντλήσει κεφάλαια από τον ιδιωτικό τομέα για την κάλυψη των κεφαλαιακών του αναγκών,
- έχει προηγηθεί αναδιάρθρωση παθητικού ('bail-in') (απομείωση της αξίας ή/και μετατροπή σε κοινές μετοχές) τουλάχιστον στο 8% των συνολικών υποχρεώσεων-περιλαμβανομένων των ίδιων κεφαλαίων- του, και
- έχει συστημική σημασία¹¹⁶ για τη χρηματοπιστωτική σταθερότητα της ευρωζώνης ή του οικείου κράτους μέλους.

(β) Παράλληλα, το κράτος μέλος που υποβάλλει το σχετικό αίτημα πρέπει με τη σειρά του να πληροί σωρευτικά τις ακόλουθες προϋποθέσεις:¹¹⁷

- η ανακεφαλαιοποίηση πιστωτικού ιδρύματος με κρατικούς πόρους, ακόμα και αν αυτό γινόταν μέσω της χορήγησης δανείου από τον ESM, θα έχει δυσμενείς επιπτώσεις για τη βιωσιμότητα των δημόσιων οικονομικών του,
- η εν λόγω ανακεφαλαιοποίηση θα έθετε σε κίνδυνο τη δυνατότητα πρόσβασής του στις χρηματοπιστωτικές αγορές για την κάλυψη χρηματοδοτικών του αναγκών, και
- η παροχή χρηματοδοτικής συνδρομής κρίνεται ως απαραίτητη, διότι θα συμβάλει στη διασφάλιση της χρηματοπιστωτικής σταθερότητας της ευρωζώνης ή του οικείου κράτους μέλους.

¹¹³ **ESM DRI Guideline**, άρθρο 1(4), πρώτο εδάφιο.

¹¹⁴ Στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του DRI εμπίπτουν και ορισμένες κατηγορίες εταιρειών χρηματοπιστωτικών συμμετοχών ('financial holding companies') και μεικτών χρηματοπιστωτικών εταιρειών συμμετοχών ('mixed financial holding companies') (*ibid.*, άρθρο 1(1), δεύτερο εδάφιο, με παραπομπή στο άρθρο 2(3)-(5) του **Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 1024/2013**).

¹¹⁵ **ESM DRI Guideline**, άρθρο 3(1).

¹¹⁶ Αυτή αξιολογείται πρωτίστως με βάση τους ακόλουθους τέσσερις (4) παράγοντες: μέγεθος, διασυνδεσιμότητα ('interconnectedness'), πολυπλοκότητα, και υποκατάσταση (*ibid.*, άρθρο 3(1), στοιχείο (β), δεύτερο εδάφιο).

¹¹⁷ *Ibid.*, άρθρο 3(2).

Προσφυγή στο DRI δεν επιτρέπεται για τη χρηματοδότηση των διαδικασιών εκκαθάρισης ('winding-up proceedings') πιστωτικού ιδρύματος,¹¹⁸ καθώς και στην περίπτωση της ανάγκης κάλυψης κεφαλαιακών αναγκών που προκύπτουν από τη διενέργεια ασκήσεων προσομοίωσης ακραίων καταστάσεων ('stress-tests'), ελέγχων ποιότητας των στοιχείων του ενεργητικού ('Asset Quality Reviews', 'AQR'), ή ισοδυνάμων ασκήσεων.¹¹⁹

3.1.3 Αιρεσιμότητα

(α) Η ενεργοποίηση του DRI διέπεται από την «αρχή της αιρεσιμότητας». Σύμφωνα με αυτήν, η παροχή χρηματοπιστωτικής στήριξης πρέπει να συνοδεύεται από την ανάληψη δεσμεύσεων για την εκπλήρωση συγκεκριμένων όρων που αφορούν:¹²⁰

- το πιστωτικό ίδρυμα που χρήζει ανακεφαλαιοποίησης ('institution specific conditions'),
- τον τραπεζικό τομέα του κράτους-μέλους ('sector specific conditions'), καθώς και
- την οικονομική πολιτική που εφαρμόζει το οικείο κράτος μέλος ('macroeconomic conditions').

Οι όροι αυτοί περιλαμβάνονται σε μνημόνιο ('Memorandum of Understanding') που υπογράφεται μεταξύ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (για λογαριασμό του ESM) και του οικείου κράτους μέλους.¹²¹

(β) Κατά κανόνα, η παροχή χρηματοδοτικής συνδρομής προϋποθέτει και την ανάληψη δεσμεύσεων για την εκπλήρωση (από πλευράς του πιστωτικού ιδρύματος που χρήζει ανακεφαλαιοποίησης) συγκεκριμένων όρων, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις του ενωσιακού δικαίου περί κρατικών ενισχύσεων.¹²² Στο πλαίσιο αυτό:

(i) Το πιστωτικό ίδρυμα καλείται να καταρτίσει (και ακολούθως να αποστείλει για έγκριση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή) σχέδιο αναδιάρθρωσης ('restructuring plan') για τη διασφάλιση της βιωσιμότητάς του μετά την επιτυχή ολοκλήρωση της εν λόγω διαδικασίας.¹²³

(ii) Παράλληλα, ο Διευθύνων Σύμβουλος του ESM, σε στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την ΕΚΤ και με τη συνδρομή ανεξάρτητων εμπειρογνομόνων, καλείται να διεξάγει άσκηση δέουσας επιμέλειας ('due diligence exercise'), η οποία περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, την οικονομική αποτίμηση της αξίας των περιουσιακών στοιχείων του ανακεφαλαιοποιητέου πιστωτικού ιδρύματος.¹²⁴

¹¹⁸ *Ibid.*, άρθρο 2(3).

¹¹⁹ *Ibid.*, άρθρο 8(1), με παραπομπή στο άρθρο 32(4), στοιχείο (δ)(iii) της **Οδηγίας 2014/59/ΕΕ** και στο άρθρο 18(4), στοιχείο (δ)(iii) του **Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 806/2014**.

¹²⁰ **ESM DRI Guideline**, άρθρα 1(4), δεύτερο εδάφιο, και 2(2).

¹²¹ *Ibid.*, άρθρο 4(7), στοιχείο (α), πρώτο εδάφιο, και 4(9), με παραπομπή στο άρθρο 13(3) της **Συνθήκης του ESM**.

¹²² **ESM DRI Guideline**, άρθρο 4(4), δεύτερο εδάφιο.

¹²³ *Ibid.*, άρθρο 4(5).

¹²⁴ *Ibid.*, άρθρο 4(6) με παραπομπή στο άρθρο 7.

Ο ΕSM, σε στενή συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και την ΕΚΤ, δύναται να ζητήσει την ανάληψη δεσμεύσεων για την εκπλήρωση από το πιστωτικό ίδρυμα που πρόκειται να ανακεφαλαιοποιηθεί πρόσθετων όρων, ιδίως σε σχέση με την εταιρική του διακυβέρνηση, και την πολιτική αποδοχών των μελών του διοικητικού οργάνου και των ανώτατων διοικητικών στελεχών.¹²⁵

3.1.4 Διαδικαστικές ρυθμίσεις

(α) Για την περίοδο έως την **31^η Δεκεμβρίου 2015**, η ενεργοποίηση του DRI από τον ΕSM προϋποθέτει την εφαρμογή των ακόλουθων προϋποθέσεων:¹²⁶

- εφαρμογή της αναδιάρθρωσης παθητικού (απομείωση της αξίας ή/και μετατροπή σε κοινές μετοχές) τουλάχιστον στο 8% των ίδιων κεφαλαίων¹²⁷ και των λοιπών υποχρεώσεων του πιστωτικού ιδρύματος,¹²⁸ και
- μετά την εφαρμογή αυτής, συνεισφορά από το εθνικό ταμείο εξυγίανσης με το ποσό που οφείλει να έχει συγκεντρώσει το 2015 (ήτοι το 0,1% των εγγυημένων καταθέσεων των πιστωτικών ιδρυμάτων που εδρεύουν στο κράτος μέλος).

(β) Μετά την **1η Ιανουαρίου 2016**, η ενεργοποίηση του DRI από τον ΕSM θα έγκειται στην αυστηρή εφαρμογή των ακόλουθων προϋποθέσεων:¹²⁹

- εφαρμογή της αναδιάρθρωσης παθητικού τουλάχιστον στο 8% των ίδιων κεφαλαίων και των λοιπών υποχρεώσεων του πιστωτικού ιδρύματος,
- μετά την εφαρμογή αυτής, συνεισφορά από το Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης με ποσό που αντιστοιχεί στο 5% των ίδιων κεφαλαίων και των λοιπών υποχρεώσεων του πιστωτικού ιδρύματος, και
- να έχει προηγηθεί πλήρης απομείωση ή μετατροπή σε κοινές μετοχές όλων των μη εξασφαλισμένων μη προνομιούχων υποχρεώσεων του πιστωτικού ιδρύματος ('unsecured non-preferred liabilities'), με εξαίρεση τις εγγυημένες καταθέσεις.

(γ) Εν τούτοις, ακόμη και στην περίπτωση που πληρούνται σωρευτικά όλες οι προαναφερθείσες προϋποθέσεις, η κάλυψη των κεφαλαιακών αναγκών του πιστωτικού ιδρύματος δεν θα γίνεται εξ' ολοκλήρου με κεφάλαια του ΕSM. Ειδικότερα:¹³⁰

¹²⁵ *Ibid.*, άρθρο 4(7), στοιχείο (β), πρώτο εδάφιο.

¹²⁶ *Ibid.*, άρθρο 8(2).

¹²⁷ Σύμφωνα με το **άρθρο 72 του Κανονισμού (ΕΕ) αριθ. 575/2013**, τα ίδια κεφάλαια ενός πιστωτικού ιδρύματος αποτελούνται από το άθροισμα του κεφαλαίου της Κατηγορίας 1 και του κεφαλαίου της Κατηγορίας 2, σύμφωνα με τα οριζόμενα σε άλλα άρθρα του Κανονισμού.

¹²⁸ Για το εργαλείο της αναδιάρθρωσης παθητικού, όπως αυτό ρυθμίζεται με τις διατάξεις της Οδηγίας 2014/59/ΕΕ, βλέπε κατωτέρω την **ενότητα II**. Επισημαίνεται σχετικά ότι στην περίπτωση αυτή το εν λόγω εργαλείο εφαρμόζεται σε πιστωτικά ιδρύματα που έχουν κριθεί βιώσιμα.

¹²⁹ *Ibid.*, άρθρο 8(3).

¹³⁰ **ESM DRI Guideline**, άρθρο 9(1).

(i) Αν μετά τη λήψη όλων των παραπάνω αναφερόμενων μέτρων το πιστωτικό ίδρυμα δεν πληροί τον ελάχιστο δείκτη «κεφαλαίου κοινών μετοχών της Κατηγορίας 1»¹³¹ ύψους 4,5% επί του σταθμισμένου ενεργητικού,¹³² το κράτος μέλος θα πρέπει να συνεισφέρει το ποσό που απαιτείται, ώστε ο εν λόγω δείκτης να ανέλθει στο 4,5%.

(ii) Αν μετά τη λήψη όλων των προαναφερθέντων μέτρων ο εν λόγω δείκτης του πιστωτικού ιδρύματος υπερβαίνει το 4,5% επί του σταθμισμένου ενεργητικού, η συνεισφορά του κράτους μέλους θα πρέπει να αντιστοιχεί:

- στο 20% της συνολικής χορηγηθείσας χρηματοδοτικής συνδρομής (το υπόλοιπο 80% θα καλύπτεται από τον ESM), στην περίπτωση χρήσης του DRI **έως την 8η Δεκεμβρίου 2016**,
- στο 10% της συνολικής χορηγηθείσας χρηματοδοτικής συνδρομής (το υπόλοιπο 90% θα καλύπτεται από τον ESM), στην περίπτωση χρήσης του DRI **μετά την 8η Δεκεμβρίου 2016**.

Επισημαίνεται ότι, αν κράτος μέλος αδυνατεί να συνδράμει στην κάλυψη των ως άνω κεφαλαιακών αναγκών πιστωτικού ιδρύματος που χρήζει ανακεφαλαιοποίησης, το Συμβούλιο Διοικητών του ESM δύναται, με ομόφωνη απόφαση, να την καλύψει εξ' ολοκλήρου, υπό την προϋπόθεση, ωστόσο, ότι το οικείο κράτος μέλος θα αποδεχθεί:

- να αποζημιώσει τον ESM για ενδεχόμενη ζημιά που θα υποστεί από τη συμμετοχή του στο μετοχικό κεφάλαιο του υπό ανακεφαλαιοποίηση πιστωτικού ιδρύματος, με τη μορφή μακροπρόθεσμου δανείου του ESM προς αυτό, και
- να υπογράψει μνημόνιο, το οποίο θα περιλαμβάνει την εκ μέρους του ανάληψη και εφαρμογή μέτρων μακροοικονομικής φύσεως.¹³³

2.4.1.5 Αναδρομική εφαρμογή του DRI

Με ομόφωνη απόφαση του Συμβουλίου Διοικητών του ESM και εξέτασης των σχετικών όρων συμφωνίας κατά περίπτωση, προβλέπεται η δυνατότητα αναδρομικής ισχύος του DRI για τα πιστωτικά ιδρύματα που έχουν καταστεί αποδέκτες έμμεσης χρηματοδοτικής ενίσχυσης από τα κράτη μέλη στα οποία εδρεύουν, στο πλαίσιο της υλοποίησης προγραμμάτων μακροοικονομικής προσαρμογής είτε από το EFSF είτε από τον ESM.¹³⁴

¹³¹ Το κεφάλαιο κοινών μετοχών της Κατηγορίας 1 ('Common Equity Tier 1' ('CET1') capital) καθορίζεται στο **άρθρο 50 της CRR**.

¹³² Ο εν λόγω δείκτης ορίζεται στο **άρθρο 92(1), στοιχείο (α) της CRR**.

¹³³ **ESM DRI Guideline**, άρθρο 9(3)-(4).

¹³⁴ *Ibid.*, άρθρο 14(1).

3.2 Εκκρεμή θέματα

3.2.1 Εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων

Σε αντίθεση με τα προαναφερθέντα, δεν υπάρχουν ακόμα προτάσεις αναφορικά με την εναρμόνιση, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, των κανόνων αναφορικά με την εξυγίανση και εκκαθάριση των πιστωτικών ιδρυμάτων, με τροποποίηση της ομώνυμης **Οδηγίας 2001/24/ΕΚ** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου,¹³⁵ πόσο μάλλον για την καθιέρωση σε αυτά τα πεδία υπερεθνικών αρχών.

3.2.2 Τελικός αναχρηματοδοτικός δανεισμός από την ΕΚΤ

Εκκρεμές παραμένει κατά πόσον, μετά την ανάθεση ειδικών καθηκόντων στην ΕΚΤ σε σχέση με πολιτικές που αφορούν τη μικρο-προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων, ως τελικός αναχρηματοδοτικός δανειστής (lender of last resort) των πιστωτικών ιδρυμάτων που θα υπαχθούν στην άμεση εποπτεία της ΕΚΤ θα συνεχίσουν να λειτουργούν οι εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών της ευρωζώνης (στο πλαίσιο του ‘Emergency Liquidity Assistance’ (ο ‘ELA’)), ή αν το ρόλο αυτό θα αναλάβει άμεσα η ίδια η ΕΚΤ.¹³⁶

Σύμφωνα με ερμηνεία της ΕΚΤ, η χορήγηση τελικού αναχρηματοδοτικού δανεισμού σε φερέγγυα πιστωτικά ιδρύματα που αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας πρέπει να γίνεται, στο πλαίσιο του ELA, από τις εθνικές κεντρικές τράπεζες των κρατών μελών της ευρωζώνης, υπό την προϋπόθεση ότι το Δ.Σ. της ΕΚΤ δεν αποφανθεί ότι αυτό παρακωλύει τους στόχους και τα καθήκοντα του ΕΣΚΤ, σύμφωνα με το άρθρο 14.4 του Καταστατικού του ΕΣΚΤ και της ΕΚΤ.¹³⁷

¹³⁵ EE L 125, 5.5.2001, σελ. 15-23. Η Οδηγία αυτή αναλύεται στον **Wessels (2006)**.

¹³⁶ Για τον εν λόγω μηχανισμό βλέπε **European Central Bank (2013)** και **Papadia (2014)**.

¹³⁷ Για το ζήτημα αυτό βλέπε αναλυτικά **Γκόρτσος (2014β)**.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2

**Οι πηγές των βασικών συστατικών στοιχείων της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης
(οι πηγές αναφέρονται με *italics*)**

	Προληπτική εποπτεία και ρυθμιστική παρέμβαση στη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων	Εξυγίανση μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων	Εγγύηση τραπεζικών καταθέσεων
Ευρωπαϊκοί φορείς	Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός: • <i>Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 1024/2013 του Συμβουλίου (SSM)</i> • <i>Νομικές πράξεις της ΕΚΤ</i> • <i>Διοργανική Συμφωνία ΕΚ-ΕΚΤ</i> • <i>Μνημόνιο Συμβουλίου-ΕΚΤ</i>	Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης και Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης : • <i>Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 806/2014 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (SRM)</i> • <i>Διακυβερνητική Συμφωνία (2014) (SRF)</i>	καμία πρωτοβουλία ακόμα
Εναρμόνιση κανόνων ουσιαστικού δικαίου (single rulebook)	• <i>Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 575/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (CRR)</i> • <i>Οδηγία 2013/36/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (CRD IV)</i>	<i>Οδηγία 2014/59/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου</i>	<i>Οδηγία 2014/49/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου</i>

Πίνακας 3 Το Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο πριν και μετά την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση: Στοιχεία συνέχειας και αλλαγής		
A. Γενικές προληπτικές απαιτήσεις		
Μέσα υλοποίησης	Αρμόδιες αρχές/Εφαρμοστέο δίκαιο	
	Έως την 31 ^η Δεκεμβρίου 2013	Από το 2014 (σταδιακά) <i>(τα πλάγια γράμματα υποδηλώνουν αλλαγή ή νέο στοιχείο)</i>
1. Αδειοδότηση και μικρο-προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων	• Εθνικές εποπτικές αρχές • Ελάχιστη εναρμόνιση των κανόνων (Οδηγία 2006/48/EK)	• <i>Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός ('SSM Regulation')</i> (για τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης και για όσα από τα υπόλοιπα κράτη-μέλη της ΕΕ θέλουν να συμμετέχουν στην Τραπεζική Ένωση) • Εθνικές Εποπτικές Αρχές (για τα κράτη-μέλη της ΕΕ για τα οποία ισχύει παρέκκλιση) • <i>Ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων ('CRD IV')</i> (για όλα τα κράτη-μέλη)
2. Μικρο- και μακρο-προληπτική ρυθμιστική παρέμβαση στη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων	Ελάχιστη εναρμόνιση των κανόνων (Οδηγίες 2006/48/EK και 2006/49/EK)	<i>Ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων ('CRR' και 'CRD IV')</i> (για όλα τα κράτη-μέλη)
3. Αξιολόγηση σχεδίων ανάκαμψης	-	• <i>Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός ('SSM Regulation')</i> (για τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης +) • <i>Εθνικές Εποπτικές Αρχές</i> (για τα κράτη-μέλη της ΕΕ για τα οποία ισχύει παρέκκλιση) • <i>Ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων ('BRRD')</i> (για όλα τα κράτη-μέλη)
4. Κατάρτιση σχεδίων εξυγίανσης	-	• <i>Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης ('SRM Regulation')</i> (για τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης +) • <i>Εθνικές αρχές εξυγίανσης</i> (για τα κράτη-μέλη της ΕΕ για τα οποία ισχύει παρέκκλιση) • <i>Single rulebook ('BRRD')</i> (για όλα τα κράτη-μέλη)
5. Μακρο-προληπτική επίβλεψη του χρηματοπιστωτικού συστήματος	Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου	Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Συστημικού Κινδύνου

Πίνακας 3 (συνέχεια) Το Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο πριν και μετά την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση: <i>Στοιχεία συνέχειας και αλλαγής</i>		
B. Πρόληψη κρίσεων		
Μέσα υλοποίησης	Αρμόδιες αρχές/Εφαρμοστέο δίκαιο	
	Έως την 31^η Δεκεμβρίου 2013	Από το 2014 (σταδιακά) <i>(τα πλάγια γράμματα υποδηλώνουν αλλαγή ή νέο στοιχείο)</i>
1. Λήψη "εναλλακτικών μέτρων" στο πλαίσιο της αξιολόγησης σχεδίων ανάκαμψης	–	• <i>Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός ('SSM Regulation')</i> (για τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης +) • <i>Εθνικές Εποπτικές Αρχές</i> (για τα κράτη-μέλη της ΕΕ για τα οποία ισχύει παρέκκλιση) • <i>Ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων ('CRD IV', 'BRRD')</i> (για όλα τα κράτη-μέλη)
2. Αξιολόγηση της δυνατότητας εξυγίανσης των πιστωτικών ιδρυμάτων	–	• <i>Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης ('SRM Regulation')</i> (για τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης +) • <i>Εθνικές αρχές εξυγίανσης</i> (για τα κράτη-μέλη της ΕΕ για τα οποία ισχύει παρέκκλιση) • <i>Ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων ('BRRD')</i> (για όλα τα κράτη-μέλη)
3. Έγκαιρη παρέμβαση – Διορισμός ειδικού διαχειριστή	–	• <i>Ενιαίος Εποπτικός Μηχανισμός ('SSM Regulation')</i> (για τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης +) • <i>Εθνικές Εποπτικές Αρχές</i> (για τα κράτη-μέλη της ΕΕ για τα οποία ισχύει παρέκκλιση) • <i>Ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων ('CRD IV', 'BRRD')</i> (για όλα τα κράτη-μέλη)
4. Απομείωση της ονομαστικής αξίας ή/και μετατροπή σε κοινές μετοχές των κεφαλαιακών μέσων (προηγείται της εξυγίανσης)	–	• <i>Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης ('SRM Regulation')</i> (για τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης +) • <i>Εθνικές αρχές εξυγίανσης</i> (για τα κράτη-μέλη της ΕΕ για τα οποία ισχύει παρέκκλιση) • <i>Ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων ('BRRD')</i>

Πίνακας 3 (συνέχεια) Το Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο πριν και μετά την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση: <i>Στοιχεία συνέχειας και αλλαγής</i>		
Γ. Διαχείριση κρίσεων		
Μέσα υλοποίησης	Αρμόδιες αρχές/Εφαρμοστέο δίκαιο	
	Έως την 31^η Δεκεμβρίου 2013	Από το 2014 (σταδιακά) <i>(τα πλάγια γράμματα υποδηλώνουν αλλαγή ή νέο στοιχείο)</i>
1. Αναδιοργάνωση πιστωτικών ιδρυμάτων	• Εθνικές αρχές (Οδηγία 2001/24/ΕΚ) • Δεν υφίσταται εναρμόνιση των κανόνων	• Εθνικές αρχές (Οδηγία 2001/24/ΕΚ) • Δεν υφίσταται εναρμόνιση των κανόνων
2. Εκκαθάριση πιστωτικών ιδρυμάτων	• Εθνικές αρχές (Οδηγία 2001/24/ΕΚ) • Δεν υφίσταται εναρμόνιση των κανόνων	• Εθνικές αρχές (Οδηγία 2001/24/ΕΚ) • Δεν υφίσταται εναρμόνιση των κανόνων
3. Εγγύηση καταθέσεων	• Εθνικά συστήματα εγγύησης καταθέσεων • Ελάχιστη εναρμόνιση των κανόνων (Οδηγία 94/19/ΕΚ)	• Εθνικά συστήματα εγγύησης καταθέσεων • <i>Ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων (Οδηγία 2014/49/ΕΕ) (για όλα τα κράτη-μέλη)</i>
4. Εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων	-	• <i>Ενιαίος Μηχανισμός Εξυγίανσης ('SRM Regulation') (για τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης +)</i> • <i>Εθνικές αρχές εξυγίανσης (για τα κράτη-μέλη της ΕΕ για τα οποία ισχύει παρέκκλιση)</i> • <i>Ενιαίο Ταμείο Εξυγίανσης (Διακυβερνητική Συμφωνία) (για τα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης +)</i> • <i>Ενιαίο εγχειρίδιο κανόνων ('BRRD') (για όλα τα κράτη-μέλη)</i>
5. Κεφαλαιακή ενίσχυση συστημικά σημαντικών πιστωτικών ιδρυμάτων με κρατικούς πόρους	• Κράτη-μέλη • Έμμεσα από τον ESM	• Κράτη-μέλη • Έμμεσα από τον ESM • <i>Υπό προϋποθέσεις απευθείας από τον ESM («εργαλείο απευθείας ανακεφαλαιοποίησης πιστωτικών ιδρυμάτων», DRI)</i>
6. Τελικός αναχρηματοδοτικός δανεισμός σε φερέγγυα πιστωτικά ιδρύματα που αντιμετωπίζουν προβλήματα ρευστότητας	Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες (ΕΛΑ, παροχή έκτακτης ενίσχυσης σε ρευστότητα για την Ευρωζώνη)	Εθνικές Κεντρικές Τράπεζες (ΕΛΑ, παροχή έκτακτης ενίσχυσης σε ρευστότητα για την Ευρωζώνη)

Καταληκτικές παρατηρήσεις

(α) Το 2014 τέθηκε σταδιακά σε εφαρμογή η Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση. Βασικός στόχος της, σύμφωνα με τη σχετική αναφορά στη Δήλωση της Διάσκεψης Κορυφής της Ευρωζώνης της 29ης Ιουνίου 2012 είναι «η επιτακτική ανάγκη να σπάσει ο φαύλος κύκλος τραπεζών και δημοσίου χρέους». Από το Νοέμβριο του 2014 120 συστημικά σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα που εδρεύουν στα κράτη μέλη της ευρωζώνης έχουν υπαχθεί στην άμεση προληπτική εποπτεία της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας στο πλαίσιο του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού. Αυτό αποτελεί τη σημαντικότερη τομή στο ευρωπαϊκό νομισματικό και χρηματοπιστωτικό θεσμικό πλαίσιο μετά τη θέση σε εφαρμογή της νομισματικής ένωσης τον Ιανουάριο του 1999.

Με τη θέση σε εφαρμογή του Ενιαίου Εποπτικού Μηχανισμού, το Νοέμβριο του 2014, άρχισε μια νέα εποχή για το ευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα. Η ανάθεση στην ΕΚΤ εποπτικών καθηκόντων την καθιστά πλέον κυρίαρχη όχι μόνον στο νομισματικό αλλά και στο τραπεζικό πεδίο. Αξίζει μάλιστα να επισημανθεί ότι για ορισμένα κράτη μέλη της ευρωζώνης (όπως η Γερμανία και η Αυστρία, αλλά σε ορισμένο βαθμό και η Γαλλία) είναι πρωτόγνωρο η νομισματική τους αρχή να είναι και η εποπτική των πιστωτικών ιδρυμάτων τους. Είναι, επίσης, προφανές ότι με τις διατάξεις του νέου κανονιστικού πλαισίου για την κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων, πολλά συστημικά σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα στα κράτη μέλη της ευρωζώνης θα κληθούν να αντλήσουν σημαντικά ποσά ιδίων κεφαλαίων (κυρίως με τη μορφή κοινών μετοχών), πολλαπλάσια εκείνων που διαθέτουν σήμερα.

(β) Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι οι προαναφερθείσες πρωτοβουλίες συνιστούν μια σημαντικότερη εξέλιξη στο πεδίο της ευρωπαϊκής εσωτερικής αγοράς, και όχι μόνον, δεδομένου ότι η ανάθεση στην ΕΚΤ της αρμοδιότητας για τη μικρο-προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων που εδρεύουν στα κράτη μέλη με νόμισμα το ευρώ αναμένεται να αμβλύνει σημαντικά τους δεσμούς που συνδέουν την επιρροή των κυβερνήσεων των εν λόγω κρατών μελών στα πιστωτικά ιδρύματα. Οι συνθήκες υπό τις οποίες τα εν λόγω πιστωτικά ιδρύματα θα επενδύουν σε ομόλογα των κυβερνήσεων τους θα μεταβληθούν ουσιαστικά, καθώς η εξάρτησή τους από τον «κρατικό εναγκαλισμό» (όπου και στην έκταση που αυτός υφίσταται) κατά τη χορήγηση πιστώσεων και τη συμμετοχή στο μετοχικό ή ομολογιακό κεφάλαιο εταιριών δημοσίου συμφέροντος (άμεσα ή έμμεσα) τίθεται υπό περιορισμό. Η ανεξάρτηση των εθνικών τραπεζικών συστημάτων από την επιρροή των κυβερνήσεων ενδέχεται, συνεπώς, να αποτελέσει σημαντικό εφελτήριο και για τη δρομολόγηση των θεσμικών προϋποθέσεων, οι οποίες θα μπορούσαν να οδηγήσουν στη δημοσιονομική ενοποίηση της ΕΕ, εφόσον εκδηλωθεί η σχετική πολιτική βούληση.

(γ) Σύμφωνα με τις διατάξεις του προαναφερθέντος Κανονισμού 1024/2013 του Συμβουλίου, οι εξαγορές και συγχωνεύσεις επιχειρήσεων στον τραπεζικό τομέα τελούν υπό την τελική έγκριση της ΕΚΤ και όχι των εθνικών αρμοδίων αρχών. Υπό αυτές τις συνθήκες, η μορφολογία του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος των επομένων δεκαετιών, με βεβαιότητα δε της τρέχουσας, θα καθοριστεί πλέον σε υπερεθνικό επίπεδο, οδηγώντας, κατά την εκτίμηση του γράφοντος, σε μεγαλύτερο βαθμό συγκέντρωσης του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος και, κατά συνέπεια, σε μείωση του αριθμού των πιστωτικών ιδρυμάτων που ασκούν δραστηριότητα σε αυτό, σε όλα τα κράτη μέλη της ευρωζώνης.

(δ) Η αναγωγή της ΕΚΤ σε εποπτική αρχή των πιστωτικών ιδρυμάτων που εδρεύουν στην ευρωζώνη, σύμφωνα με τα προαναφερθέντα, έχει θετικά στοιχεία. Η ΕΚΤ διαθέτει, χωρίς αμφιβολία, την απαραίτητη τεχνογνωσία για την άσκηση εποπτικών καθηκόντων στα πιστωτικά ιδρύματα της ευρωζώνης, λαμβανομένης υπόψη, ιδίως:

- τόσο της, αναμφισβήτητα, επιτυχούς συμβολής της στη διαχείριση της πρόσφατης (2007-2009) διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης,
- όσο και της ουσιαστικής συμβολής της στην αντιμετώπιση της τρέχουσας δημοσιονομικής κρίσης στην ευρωζώνη.

Υπό αυτήν την έννοια, οι διατάξεις του Κανονισμού του Συμβουλίου αξιολογούνται θετικά από τον γράφοντα.

(ε) Ωστόσο, τα νέα καθήκοντα της ΕΚΤ δεν μπορεί να αντιμετωπιστούν και χωρίς κάποιο σκεπτικισμό. Αυτό οφείλεται σε δύο παράγοντες:

(i) Η ανάθεση (εν γένει) σε μια νομισματική αρχή εποπτικών αρμοδιοτήτων σχετικά με φορείς του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ιδίως δε σε σχέση με τα πιστωτικά ιδρύματα, εγείρει ζητήματα σύγκρουσης συμφερόντων, θέτοντας, εν προκειμένω, σε κρίση κατά πόσον η ΕΚΤ, ως νομισματική αρχή, είναι σε θέση να υπηρετεί με συνέπεια και αποτελεσματικά τον πρωταρχικό της στόχο, σύμφωνα με τη ΣΛΕΕ, ο οποίος συνίσταται στη διασφάλιση της σταθερότητας του επιπέδου των τιμών στην ευρωζώνη.

(ii) Δεν πρέπει, επίσης, να αποκλειστεί το (απευκταίο) ενδεχόμενο της συνδρομής προϋποθέσεων υπό τις οποίες, κατά τη διάρκεια των πρώτων ετών της θητείας της ΕΚΤ ως εποπτικής αρχής, ένα ή περισσότερα συστημικά σημαντικά πιστωτικά ιδρύματα που τελούν υπό την άμεση εποπτεία της να εκτεθούν σε αφερεγγυότητα, γεγονός που θα μπορούσε να αποδοθεί και σε δική της πλημμελή άσκηση καθηκόντων.

Ο κίνδυνος αυτός είναι, βέβαια, ορατός και για όλες τις εθνικές κεντρικές τράπεζες, οι οποίες έχουν την καταστατική αρμοδιότητα άσκησης μικρο-προληπτικής εποπτείας στα πιστωτικά ιδρύματα, και αποτελεί ένα από τα βασικά σημεία προβληματισμού αναφορικά με το αν θα πρέπει να ανατίθενται στις κεντρικές τράπεζες, ως κατά βάση νομισματικές αρχές, τέτοιου είδους αρμοδιότητες.

Σε μια τέτοια περίπτωση, η αξιοπιστία της ΕΚΤ, ως νομισματικής αρχής, θα ετίθετο σε έντονη αμφισβήτηση (όχι τόσο από ουσιαστική, αλλά από πολιτική άποψη), με όλες τις συνεπαγόμενες αρνητικές επιπτώσεις για τη βιωσιμότητα της ευρωζώνης.

(στ) Ο σχεδιασμός του θεσμικού, οργανωτικού και λειτουργικού πλαισίου για την άσκηση από την ΕΚΤ εποπτικών καθηκόντων στα πιστωτικά ιδρύματα της ευρωζώνης, περιλαμβανομένων κυρίως των σινικών τειχών, πρέπει να είναι ιδιαίτερα αποτελεσματικός, ώστε το κύρος της ΕΚΤ ως θεσμικού ενωσιακού οργάνου να διασφαλιστεί πλήρως.

(ζ) Σύμφωνα με τα προαναφερθέντα και με όλες τις επιφυλάξεις και αδράνειες, η διαδικασία διαμόρφωσης της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης προωθείται αποφασιστικά. Απομένει να αποδειχθεί αν αυτή η πρωτοβουλία θα συμβάλει ουσιαστικά στη διασφάλιση της σταθερότητας του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος (το άμεσο ζητούμενο) και αν θα αποτελέσει, όπως ο γράφων βάσιμα εκτιμά, το εφελτήριο για την περαιτέρω οικονομική και πολιτική ενοποίηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης κατά τα αμέσως επόμενα χρόνια.

(η) Παράλληλα, η υιοθέτηση ενός συγκεκριμένου ενωσιακού κανονιστικού πλαισίου για την εξυγίανση πιστωτικών ιδρυμάτων με τη θεσμοθέτηση του SRM και του SRF, αναδεικνύουν την απόφαση των ενωσιακών οργάνων να διασφαλιστεί ότι στο μέλλον τα κράτη μέλη θα έχουν εξαιρετικά περιορισμένους βαθμούς ελευθερίας για τη διάσωση μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων, ιδίως των συστημικά συστημικών, με προσφυγή σε κρατικούς πόρους, όπως συνέβη, *κατ' ανάγκη*, στη διάρκεια της πρόσφατης (2007-2009) διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης μέχρι σήμερα (μεσούσης της τρέχουσας δημοσιονομικής κρίσης της ευρωζώνης). Στο «τρίλημμα»:

- αναστολή της λειτουργίας μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων, με ενεργοποίηση του ταμείου εγγύησης καταθέσεων,
- ανακεφαλαιοποίηση μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων με κρατικούς πόρους, και
- εξυγίανση μη βιώσιμων πιστωτικών ιδρυμάτων,

το ενωσιακό δίκαιο κατατείνει, σαφώς, στην επιδίωξη, κατά προτεραιότητα, της τρίτης λύσης.

(θ) Όλα αυτά επισημαίνονται χωρίς να ληφθούν υπόψη και οι θεσμικές εξελίξεις που κυοφορούνται (σύμφωνα με τις προτάσεις της Έκθεσης Liikanen, οι οποίες μετουσιώθηκαν σε προτάσεις Κανονισμού της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά τη διάρκεια της Ελληνικής Προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και βρίσκονται σε στάδιο επεξεργασίας στο πλαίσιο της τρέχουσας Ιταλικής Προεδρίας) αναφορικά με τον περιορισμό της δράσης των πιστωτικών ιδρυμάτων στις αγορές χρήματος και κεφαλαίων:

- είτε στο ενεργητικό του ισολογισμού τους (απαγόρευση του ‘proprietary trading’, καθώς και άλλων επενδυτικών συναλλαγών),
- είτε σε επίπεδο παροχής επενδυτικών υπηρεσιών ‘in-house’,

σε αναλογία με όσα θεσμοθετούνται και στις ΗΠΑ βάσει του καλούμενου ‘Volcker Rule’ (υποσυνόλου των κανόνων που περιέχονται στο Dodd-Frank Act του 2010).¹³⁸

Εφόσον αυτό συμβεί, λαμβανομένων δε υπόψη και των υπολοίπων διατάξεων του ευρωπαϊκού κανονιστικού πλαισίου που είτε ήδη εφαρμόζονται από τον Ιανουάριο του 2014 είτε έχουν ήδη υιοθετηθεί, αλλά πρόκειται να εφαρμοστούν τα επόμενα χρόνια (αναφορικά με το συντελεστή μόχλευσης και τους συντελεστές ρευστότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων), βρισκόμαστε ενόψει ενός νέου μοντέλου λειτουργίας του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος.

(ι) Δεν χωρεί καμία αμφιβολία ότι οι τρέχουσες εξελίξεις έχουν σημαντική επίπτωση και στη λειτουργία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος. Από τις 4 Νοεμβρίου του τρέχοντος έτους η άμεση μικρο-προληπτική εποπτεία των τεσσάρων (4) συστημικών πιστωτικών ιδρυμάτων της χώρας μας (Τράπεζα Πειραιώς, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Alpha Bank και Eurobank¹³⁹) ασκείται από την ΕΚΤ (με τη συνδρομή της Τράπεζας της Ελλάδος), ενώ η Τράπεζα της Ελλάδος έχει την αρμοδιότητα για την άμεση εποπτεία (υπό τις Οδηγίες και τις Κατευθυντήριες Γραμμές της ΕΚΤ) μόνον των μικρότερων πιστωτικών ιδρυμάτων (περιλαμβανομένων των συνεταιριστικών).

¹³⁸ **Liikanen Report (2012): High-level Expert Group on Reforming the Structure of the EU Banking Sector**, διαθέσιμη στην ακόλουθη ιστοσελίδα: http://ec.europa.eu/internal_market/bank/docs/high-level_expert_group/report_en.pdf.

¹³⁹ Ως «συστημικά» νοούνται τα πιστωτικά ιδρύματα που έλαβαν κεφαλαιακή ενίσχυση από το Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (νόμος 3864/2010), βάσει κρίσης της Τράπεζας της Ελλάδος ότι είναι βιώσιμα. Βιώσιμα είναι και τα υπόλοιπα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα που λειτουργούν στην Ελλάδα και δεν έλαβαν κεφαλαιακή ενίσχυση από το ΤΧΣ. Για το ΤΧΣ, βλέπε **Gortsos (2012c)**, pp. 59-60.

Τα ειδικά καθήκοντα που ανατέθηκαν στην ΕΚΤ αναφορικά με την άμεση εποπτεία των τεσσάρων (4) συστημικών ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων (οι οποίες αποτελούν περισσότερο από το 80% του ενεργητικού των ισολογισμών του συνόλου των πιστωτικών ιδρυμάτων που ασκούν δραστηριότητα στη χώρα μας) είναι ιδιαίτερα σημαντικά. Θέτουν σε νέα βάση τους όρους υπό τους οποίους τα πιστωτικά ιδρύματα αντλούν δανειακά κεφάλαια, χορηγούν δάνεια και προβαίνουν σε επενδύσεις στην κεφαλαιαγορά, στις αγορές ακινήτων και σε άλλες μη χρηματοπιστωτικές δραστηριότητες, πόσο μάλλον αφού έχουν καθιερωθεί και αυστηρότεροι κανόνες, σε ευρωπαϊκό επίπεδο (CRR και CRD IV), αναφορικά με τη μικρο- και μακρο-προληπτική ρυθμιστική παρέμβαση στη λειτουργία τους, και αναμένεται η πολιτική υιοθέτηση της Έκθεσης Liikanen. Η φράση που περιελήφθη στη Δήλωση της Συνόδου Κορυφής της Ευρωζώνης της 29ης Ιουνίου του 2012 ότι «(...) είναι επιτακτική ανάγκη να σπάσει ο φαύλος κύκλος τραπεζών και δημοσίου χρέους» δεν χωρεί αμφιβολία ότι αφορά πολλά κράτη μέλη της ευρωζώνης, όπως και τη χώρα μας.

Υπό αυτές τις συνθήκες, βέσιμα μπορεί να υποστηριχθεί ότι, με τη θέση (σταδιακά) σε εφαρμογή της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ένωσης από το τρέχον έτος, οι συνθήκες ανταγωνιστικότητας του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, σε ένα καθεστώς ασφαλέστερης χρηματοπιστωτικής σταθερότητας, ενδέχεται να αναβαθμιστούν, και μάλιστα σημαντικά. Για τη χώρα μας, προϋπόθεση αποτελούν βέβαια, περαιτέρω, η σταθεροποίηση των δημοσιονομικών δεικτών και η διασφάλιση ενός σταθερού πολιτικού κλίματος, που θα επιτρέψουν:

- τη σταδιακά σταθερή περαιτέρω επιστροφή καταθέσεων στα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα,
- τη δυνατότητα προσφυγής των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων στις διεθνείς διατραπεζικές αγορές και στις αγορές χρήματος και κεφαλαίου για την άντληση περαιτέρω δανειακών κεφαλαίων (σε αντιστοιχία με την ανάλογη δυνατότητα του ελληνικού Δημοσίου), και
- κατά συνέπεια, τη δυνατότητα των πιστωτικών ιδρυμάτων να επιστρέψουν πλήρως, με ασφάλεια για τους καταθέτες τους, στη συνήθη δανειοδοτική τους δραστηριότητα, εφόσον εν τω μεταξύ έχει επιτευχθεί σταδιακά η ανάκαμψη του πραγματικού τομέα της οικονομίας (την υλοποίηση της οποίας τα ελληνικά πιστωτικά ιδρύματα συνδράμουν ήδη, σημαντικά δε, ακόμα και στο ισχύον υφεσιακό καθεστώς με την ιδιαίτερα σημαντική εγγυητική συνδρομή της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και του Ευρωπαϊκού Ταμείου Επενδύσεων).

Δευτερογενείς πηγές

Α. Ελληνόγλωσσες

Αλούπη, Ο.Α. (2015): *Η Οδηγία 2014/59 για την Εκκαθάριση & και Εξυγίανση Πιστωτικών Ιδρυμάτων*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Γκόρτσος, Χρ.Βλ. (2015α): Πρόληψη και διαχείριση «τραπεζικών κρίσεων φερεγγυότητας» σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό και Ελληνικό δημόσιο τραπεζικό δίκαιο: μια συνοπτική θεώρηση, *Δίκαιο Επιχειρήσεων & Εταιριών*, τεύχος 6, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 577-594

Γκόρτσος, Χρ.Βλ. (2015β): Η εφαρμογή «μέτρων δημόσιας χρηματοπιστωτικής σταθεροποίησης» σε πιστωτικά ιδρύματα σύμφωνα με τον νόμο 4335/2015, *Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο*, α' τετραμηνία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα (υπό δημοσίευση)

Γκόρτσος, Χρ.Βλ. (2014α): Η πορεία προς την «Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ένωση»: θεσμικές και κανονιστικές διαστάσεις και οι επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, στο συλλογικό τόμο (επιμέλεια Μασουράκης, Μ. και Χρ.Βλ. Γκόρτσος): *Ανταγωνιστικότητα για την ανάπτυξη: προτάσεις πολιτικής*, έκδοση Ελληνική Ένωση Τραπεζών, σελ. 21-44

Γκόρτσος, Χρ.Βλ. (2014β): Η χορήγηση τελικού αναχρηματοδοτικού δανεισμού σε φερέγγυα πιστωτικά ιδρύματα στην ευρωζώνη: μια αναλυτική παρουσίαση του μηχανισμού χορήγησης έκτακτης ενίσχυσης σε ρευστότητα ('ELA'), *Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο*, γ' τετραμηνία, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 438-449

Γκόρτσος, Χρ.Βλ. (2012): «Βασιλεία III»: η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος, *Τιμητικός Τόμος Νικόλαου Κ. Ρόκα: Festschrift für Nikolaos K. Rokas*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 200-241 (προδημοσιευμένο στο *Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο*, 2011, τεύχος 1, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 5-28)

Γκόρτσος, Χρ.Βλ. (2011α): Η Ευρωπαϊκή Αρχή Τραπεζών μέσα στο «Ευρωπαϊκό Σύστημα Χρηματοπιστωτικής Εποπτείας», *Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο*, τεύχος 1, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 56-84

Γκόρτσος, Χρ.Βλ. (2011β): *Εισαγωγή στο διεθνές χρηματοπιστωτικό δίκαιο: το διεθνές τραπεζικό δίκαιο μέσα στο σύστημα του διεθνούς χρηματοπιστωτικού δικαίου*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Γκόρτσος, Χρ.Βλ. (2010): Η αναπροσαρμογή του πλαισίου άσκησης εποπτείας στο ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα σύμφωνα με την «έκθεση De Larosière», *Τιμητικός Τόμος Γεωργίου Δ. Καλλιμόπουλου*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, σελ. 73-125 (προδημοσιευμένο στο *Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο*, 2009, τεύχος 1, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 5-27)

Γκόρτσος, Χρ.Βλ. (2008α): Η Επιτροπή Ευρωπαϊκών Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας ("CEBS"): «πρόδρομος» μιας υπερεθνικής εποπτικής αρχής του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα., *Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο*, τεύχος 1, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 5-27

Γκόρτσος, Χρ.Βλ. (2008β): Η προοπτική της θεσμοθέτησης υπερεθνικών εποπτικών αρχών του χρηματοπιστωτικού συστήματος στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, στο συλλογικό τόμο: *Ενιαία εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα – Τιτλοποίηση απαιτήσεων*, Πρακτικά 1ου Ετήσιου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Τραπεζικού Δικαίου & Δικαίου της Κεφαλαιαγοράς, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 41-80

Γκόρτσος, Χρ.Βλ. (2007): Η έννοια του Χρηματοπιστωτικού Ομίλου Ετερογενών Δραστηριοτήτων (ΧΟΕΔ) σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο, στο συλλογικό τόμο (επιμέλεια Γ. Ζαββός και Ι. Αυγερινός): *Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις τράπεζες και τις κεφαλαιαγορές: Νομικό πλαίσιο και ανάπτυξη*, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ. 141-167

Καραμούζης, Ν.Β. και Γκ.Α. Χαρδούβελης (2011, επιμέλεια): *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της ευρωζώνης: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;*, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα

Ράπανος, Β. και Γ. Καπλάνογλου (2011): Οικονομική κρίση και δημοσιονομική πολιτική: Η περίπτωση της Ελλάδας, στο συλλογικό τόμο: Καραμούζης, Ν.Β. και Γκ.Α. Χαρδούβελης (επιμέλεια): *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της ευρωζώνης: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;*, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, σελ. 229-266

Ρόκας, Ν.Κ. και Χρ.Βλ. Γκόρτσος (2012): *Στοιχεία τραπεζικού δικαίου: Δημόσιο & Ιδιωτικό Τραπεζικό Δίκαιο*, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα

Χαρδούβελης, Γκ.Α. (2011): Το χρονικό της διεθνούς και της συνακόλουθης ελληνικής και ευρωπαϊκής κρίσης: Αίτια, αντιδράσεις, επιπτώσεις, προοπτική, στο συλλογικό τόμο: Καραμούζης, Ν.Β. και Γκ.Α. Χαρδούβελης (επιμέλεια): *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της ευρωζώνης: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον;*, Εκδοτικός Οργανισμός Λιβάνη, Αθήνα, σελ. 31-128

Χαρδούβελης, Γκ.Α., Χρ.Βλ. Γκόρτσος (2011, επιμέλεια): *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*, έκδοση Ελληνική Ένωση Τραπεζών, Αθήνα

Χατζηεμμανουήλ (2012): Οι τράπεζες και η κρίση του ευρώ: Πώς μια Τραπεζική Ένωση μπορεί να δώσει λύση στα προβλήματα της ευρωζώνης, *Foreign Affairs, The Hellenic Edition*, Αύγουστος-Σεπτέμβριος, σελ. 62-81

Χατζηεμμανουήλ, Χ. (2008): Οργανωτική διάρθρωση της εποπτικής λειτουργίας στον χρηματοπιστωτικό τομέα: η διεθνής συζήτηση, στο συλλογικό τόμο: *Ενιαία εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα – Τιτλοποίηση απαιτήσεων*, Πρακτικά 1ου Ετήσιου Συνεδρίου της Ελληνικής Εταιρείας Τραπεζικού Δικαίου & Δικαίου της Κεφαλαιαγοράς, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 3-13

B. Ξενόγλωσσες

Allen, F., Carletti, E. and J. Gray (2013): *Political, Fiscal and Banking Union in the Eurozone?*, FIC Press, Wharton Financial Institutions Center, Philadelphia, USA

Andenas, M., Gormley, L., Hadjiemmanuil, Ch, and I. Harden (1997): Banking Supervision, the Internal Market and European Monetary Union, in Andenas, M., Gormley, L., Hadjiemmanuil, C., and I. Harden (editors): *European Economic and Monetary Union - The Institutional Framework*, Chapter Eleven, International Banking, Finance and Economic Law Series, Kluwer Law International, United Kingdom, pp. 373-417

Avgouleas, E. and Ch. Goodhart (2015): Critical Reflections on Bank Bail-ins, *Journal of Financial Regulation*, 1, available at: <http://jfr.oxfordjournals.org/content/early/2015/02/03/jfr.fju009>

Beck, T. (2012): *Banking Union for Europe. Risks and Challenges*, Centre for Economic Policy Research (CEPR), London, UK

- Binder, J.-H. (2015a):** Komplexitätsbewältigung durch Verwaltungsverfahren? Krisenbewältigung und Krisenprävention nach der EU-Bankensanierungs- und -abwicklungsrichtlinie, *Zeitschrift für das gesamte Handelsrecht und Wirtschaftsrecht (ZHR)*, issue 173:1, pp. 83-133
- Binder, J.-H. (2015b):** Resolution: Concepts, Requirements and Tools, in Singh, D. and J.-H. Binder (2015, editors): *Bank Resolution: The European Regime*, Chapter 2, Oxford University Press, Oxford - New York, available at: <http://ssrn.com/abstract=2499613>
- Binder, J.-H. and Ch.V. Gortsos (2015):** *Banking Union. A Compendium*, Nomos Verlagsgesellschaft (Baden-Baden) - C.H. Beck (München) - Hart Publishing (Oxford)
- Binder, J.-H. and Ch.V. Gortsos (2015):** *Banking Union. A Compendium*, C.H. BECK, Hart, Nomos (forthcoming)
- Bofinger, P., Bush, Cl.M., Feld, L.P., Franz, W. and C.M. Schmidt (2012):** From the internal market to a banking union: A proposal by the German Council of Economic Experts, *VOX*, 12 November
- Burke, J.-V. (2015):** *Building a bank resolution fund over time: when should each individual bank contribute?*, available at: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2535722
- Carmassi, J. (2015):** *New rules for bank crisis resolution in the European Union and the United States*, Istein Istituto Einaudi Regulatory Brief No 3, February
- Carmassi, J., Di Noia, C. and S. Micossi (2012a):** *Banking Union in the Eurozone and the EU*, *VOX*, 13 June
- Carmassi, J., Di Noia, C. and S. Micossi (2012b):** *Banking Union: A federal model for the European Union with prompt corrective action*, CEPS Policy Brief, No 282, 18 September
- Carmassi, J., Luchetti, El. and S. Micossi (2010):** *Overcoming too-big-to-fail: a regulatory framework to limit moral hazard and free riding in the financial sector*, Report, of the CEPS-Assonime Task Force on Bank Crisis Resolution, Centre for European Policy Studies, Brussels
- Central Bank Governance Group (2011):** *Central Bank Governance and Financial Stability*, Report, Bank for International Settlements, May
- Claessens, S., Herring, R.J. and D. Schoemaker (2010):** *A Safer World Financial System: Improving the Resolution of Systemic Institutions*, Geneva Reports on the World Economy, no12, International Center for Monetary and Banking Studies, Centre for Economic Policy Research, London, UK
- Coffee, J.C. (2010):** *Bail-ins versus Bail-outs: Using Contingent Capital to Mitigate Systemic Risk*, The Center for Law and Economic Studies, Columbia University School of Law, Working Paper No. 380, available at: <http://www.law.columbia.edu/lawec>
- Constâncio, V. (2012):** *Towards a European Banking Union*, European Central Bank, Frankfurt am Main, 7 September
- Darvas, Zs. and G. B. Wolff (2013):** *Should non-Euro Area countries join the single supervisory mechanism?*, Bruegel Policy Contribution, Issue 2013/06, March
- Darvas, Zs. and S. Merler (2013):** *The European Central Bank in the Age of Banking Union*, *Bruegel Policy Contribution*, Issue 2013/13, October

- Davies, H. and D. Green (2010):** *Global Financial Regulation. The Essential Guide*, Polity Press, Cambridge, UK – Malden, USA
- De Grauwe, P. and Y. Ji (2013):** *Strong governments - weak banks*, CEPS Policy Brief, No 305, 25 November
- Deutsche Bundesbank (2014):** Europe's new recovery and resolution regime for credit institutions, *Monthly Report*, June, pp. 31-55
- Eckhardt, Ph. (2013):** Bankenabwicklungs-mechanismus mit Mängeln, *die Bank, Zeitschrift für Bankpolitik und Praxis*, S. 35-37
- Eichengreen, B., Feldmann, R., Liebman, J., von Jürgen, H. and Ch. Wyplosz (2011):** *Public Debts: Nuts, Bolts and Worries*, Geneva Report on the World Economy 13, International Center for Monetary and Banking Studies (ICMB), Geneva, Switzerland
- Eijffinger, S. and R. Nijskens (2012):** *Banking union and ambiguity: Dare to go further*, VOX, 23 November
- European Central Bank (2014):** *Aggregate Report on the Comprehensive Assessment*, October, available at: <http://www.bankingsupervision.europa.eu/banking/comprehensive/html/index.en.html>
- European Central Bank (2013):** *ELA Procedures*, 17 October, available at: <http://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/elaprocedures.en.pdf?e0e0688fa82a174563d3cc838d7f5de1>.
- European Stability Mechanism (2014):** *FAQ on the preliminary agreement on the future ESM direct bank recapitalisation instrument*, June, available at: <http://www.esm.europa.eu/pdf/FAQPreliminaryDRIJune2014.pdf>
- Ferran, E. (2012):** Understanding the New Institutional Architecture of EU Financial Market Supervision, in Wymeersch, Ed., Hopt, K.J. and G. Ferrarini (editors): *Financial Regulation and Supervision - A Post-Crisis Analysis*, Oxford University Press, Oxford, Chapter 5, pp. 111-158
- Ferran, E. (2004):** *Building an EU Securities Market*, Cambridge University Press, Cambridge
- Ferran, E. and V. Babis (2013):** *The European Single Supervisory Mechanism*, Legal Studies Research Paper Series, University of Cambridge, Faculty of Law, Paper No. 10/2013, March, available at: <http://www.law.cam.ac.uk/ssrn/>
- Gandrud, C. and M. Hallerberg (2014):** Supervisory transparency in the European Banking Union, *Bruegel Policy Contribution*, Issue 2014/01, January
- Geva, B. (2013):** Systemic risk and financial stability: the evolving role of the Central Bank, *Journal of International Banking Law and Regulation*, Issue 10, pp. 403-417
- Goodhart, C.A.E. (2000):** *The Organizational Structure of Banking Supervision*, Financial Stability Institute, Bank for International Settlements, No. 1, Basel, October
- Goodhart, Ch. and E. Avgouleas (2014):** A Critical Evaluation of Bail-in as a Bank Recapitalisation Mechanism, in Allen, F., Carletti, E. and J. Gray (2014, editors): *Bearing the losses from bank and sovereign default in the Eurozone*, FIC Press, Wharton Financial Institutions Center, Philadelphia, USA available at: <http://hdl.handle.net/1814/34437>, Chapter 7, pp. 65-97

Goodhart, C.A.E. and D. Schoenmaker (1993): Institutional Separation between Supervisory and Monetary Agencies, in Goodhart, C.A.E. (editor): *The Central Bank and the Financial System*, Macmillan Press, London

Gortsos, C.V. (2015a): *The Single Supervisory Mechanism (SSM) - Legal aspects of the first pillar of the European Banking Union* (2015), Nomiki Bibliothiki (Athens) - European Public Law Organisation (EPLO)

Gortsos, C.V. (2015b): *The Single Resolution Mechanism (SRM) and the Single Resolution Fund (SRF). A comprehensive review of the second main pillar of the European Banking Union* (2015), ECEFIL, available at: http://www.ecefil.eu/UplFiles/monographs/Gortsos_SRMSRF.pdf

Gortsos, Ch.V. (2014): *The new EU Directive (2014/49/EU) on deposit guarantee schemes: an element of the European Banking Union*, Nomiki Bibliothiki, Athens

Gortsos, Ch.V. (2013): The ‘single supervisory mechanism’: a major building block towards a European Banking Union (the full Europeanisation of the ‘bank safety net’), *Journal of Financial Law*, 1st quarter, Nomiki Bibliothiki, Athens, pp. 5-22

Gortsos, Ch.V. (2012a): *Current Developments in European Banking Law*, ECEFIL Working Papers, No. 5, July, available at: http://www.ecefil.eu/UplFiles/wps/WORKING%20PAPER%20SERIES%202012_5.pdf

Gortsos, Ch.V. (2012b): *Fundamentals of Public International Financial Law: International Banking Law within the System of Public International Financial Law*, Schriften des Europa-Instituts der Universitäts des Saarlandes - Rechtswissenschaft, Nomos Verlag, Baden-Baden

Gortsos, Ch.V (2012c): Greek Responses to the Sovereign Debt Crisis, in: Stephanou, C.A. and C.V. Gortsos: *Containing the Sovereign Crisis: European and Greek Responses*, ECEFIL Working Papers, No. 4, available at: http://www.ecefil.eu/UplFiles/wps/WORKING%20PAPER%20SERIES%202012_4.pdf, pp. 45-72

Gortsos, Ch.V. (2011): *The European Banking Authority within the European System of Financial Supervision*, ECEFIL Working Papers, No. 1, August, available at: http://www.ecefil.eu/UplFiles/wps/WORKING%20PAPER%20SERIES%202011_1.pdf

Gortsos Ch.V. (2010): The supervision of Financial Conglomerates under European Financial Law (Directive 2002/87/EC), *Banking & Financial Law Review*, 25, pp. 295-313

Goyal, R., Brooks, P.K., Pradhan, M., Tressel, Th., Dell’ Ariccia, G., Leckow, R., Pazarbasioglu, C. and IMF Staff Team (2013): *A Banking Union for the Euro Area*, IMF Staff Discussion Note, SDN/13/01, International Monetary Fund, February

Group of Thirty (2008): *The Structure of Financial Supervision – Approaches and Challenges in a Global Marketplace*, Group of Thirty, Washington D.C.

Grubel, H. G. (1979): A Proposal for the Establishment of an International Deposit Insurance Corporation, *Essays in International Finance*, No. 133, Princeton, N. J., Princeton University, International Finance Section

Hadjiemmanuil, Ch. (2015): *Bank Resolution Financing in the Banking Union*, LSE Law, Society and Economy Working Papers 6/2015, available at: <http://ssrn.com/abstract=2575372>

- Hadjjemmanuil, Ch. (2014):** Special Resolution Regimes for Banking Institutions: Objectives and Limitations, in Ringe, W.G. and P.M. Huber (2014, editors): *Legal Challenges in the Global Financial Crisis - Bail-outs, the Euro and Regulation*, Chapter 13, Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon
- Hadjjemmanuil, Ch. (2006):** Financial Services, in Chalmers, D., Hadjiemmanuil, Ch., Monti, G. and A. Tomkins (2006, editors): *European Union Law*, Cambridge University Press, Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo, Chapter 18, pp. 781-829
- Herring, R.J. and J. Carmassi (2008):** The Structure of Cross-Sector Financial Supervision, *Financial Markets, Institutions & Instruments*, Vol. 17, No. 1, February
- Hofer, U. (2014):** *Too Big to Fail and Structural Reforms: A comparative look at structural banking reforms in Switzerland and the UK and the underlying legal and economic background*, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich
- House of Lords (2012):** *European Banking Union: Key Issues and Challenges*, 7th Report of Session 2012-13, European Union Committee, HL Paper 88, London
- Huertas, Th. (2013):** Banking Union, *Bank of Spain Review*, 20 March
- Huertas, T. (2012):** *The case for bail-ins*, Wharton Financial Institutions Center, Working Paper No 17
- Huertas, T.F. and R.M. Lastra (2011):** The perimeter issue: to what extent should *lex specialis* be extended to systemically significant financial institutions? An exit strategy from too big to fail, in Lastra, R.M. (2011, editor): *Cross-Border Bank Insolvency*, Oxford University Press, Oxford – New York, pp. 250-280
- Lastra, R.M. (2013):** Banking Union and Single Market: Conflict or Companionship?, *Fordham International Law Journal*, Volume 36, pp. 1189-1223
- Lastra, R.M. (2011, editor):** *Cross-Border Bank Insolvency*, Oxford University Press, Oxford – New York
- Lastra, R.M. (2006):** *Legal foundations of international monetary stability*, Oxford University Press, Oxford-New York
- Lastra, R.M. and J.V. Louis (2013):** European Economic and Monetary Union: History, Trends, and Prospects, *Yearbook of Economic Law*, pp. 1-150
- Lastra, R.M. and G. Wood (2010):** The crisis of 2007-2009: nature, causes and reactions, *Journal of International Economic Law*, vol. 13, n. 3, September, Oxford University Press, Oxford, September, pp. 531-550
- Leaven, L. and F. Valencia (2008):** *Systemic Banking Crisis: A new Database*, IMF Working Paper, WP/08/224, International Monetary Fund
- Louis J.-V. (2014):** La difficile naissance du mécanisme européen de résolution des banques, *Cahiers de droit européen*, 2014, 1, pp. 7-20
- Louis J.-V. (2012):** Vers une Union bancaire, *Cahiers de droit européen*, 2012, 2, pp. 289-304
- Louis J.-V. (2010):** The implementation of the Larosière report: a progress report, in Giovanoli, M. and D. Devos (editors): *International Monetary and Financial Law: The Global Crisis*, Oxford University Press, Oxford – New York, pp. 146-176
- Louis, J.-V. (2009):** *L'Union européenne et sa monnaie*, in Commentaire J. Megret, 3e édition, Institut d' Etudes Européennes, Editions de l' Université de Bruxelles, Bruxelles

- Merler, S. and G.B. Wolf (2013):** *Ending Uncertainty: Recapitalisation under European Central Bank*, Bruegel Policy Contribution, Issue 2013/18, December
- Mersch, Y. (2013):** *The Banking Union – a European Perspective: reasons, benefit and challenges of the Banking Union*, speech at the seminar ‘Auf dem Weg zu mehr Stabilität – Ein Dialog über die Ausgestaltung der Bankenunion zwischen Wissenschaft und Praxis’ organized by Europolis and Wirtschaftswoche, Berlin 5 April
- Millar, A. (2012):** *EU Banking Union – Operational Issues and Design Considerations*, Report prepared for the International Regulatory Strategy Group (IRSG), City of London, London, October
- Mitchener, K.-J. (2014):** The Diabolic Loop: Precedents and Legacies, in Allen, F., Carletti, E. and J. Gray (2014, editors): *Bearing the losses from bank and sovereign default in the Eurozone*, FIC Press, Wharton Financial Institutions Center, Philadelphia, USA, Chapter 12, pp. 165-180, available at: <http://hdl.handle.net/1814/34437>
- Mody, A. (2013):** *A Schuman compact for the Euro Area*, Bruegel Essay and Lecture Series, Brussels, Belgium
- Pisani-Ferry, J. and G. B. Wolff (2012):** *The fiscal implications of a banking union*, Bruegel Policy Brief, Issue 2012/02, September
- Pisani-Ferry, J., Sapir, A., Veron, N. and G. B. Wolff (2012):** *What kind of European banking union*, Bruegel, D121, A-2012, 25 June
- Sapir, A. and G.B. Wolf (2013):** *The neglected side of banking union: reshaping Europe’s financial system*, Note for the informal ECOFIN 13/14 September, Vilnius
- Schoenmaker, D. (2012):** *Macroprudential Supervision in Banking Union*, VOX, 9 December
- Seelig, S. and A. Novoa (2009):** *Governance Practices at Financial Regulatory and Supervisory Agencies*, IMF Working Paper WP/09/135, available at: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2009/wp09135.pdf>
- Smits, R. (2012):** Legal traps facing the ECB, *Central Banking Journal*, 12 December
- Smits, R. (2010):** European Supervisors in the Credit Crisis: Issues of Competence and Competition, in Giovanoli, M. and D. Devos (2010, editors): *International Monetary and Financial Law: The Global Crisis*, Oxford University Press, Oxford - New York, chapter 15, pp. 305-328
- Smits, R. (2005):** The role of the ESCB in banking supervision, in European Central Bank (2005): *Legal Aspects of the European System of Central Banks*, in: *Liber Amicorum Paolo Zamboni Garavelli*, European Central Bank, pp. 199-212
- Smits, R. (1997):** *The European Central Bank - Institutional Aspects*, Kluwer Law International, The Hague
- Stephanou, C.A. (2013):** Building Firewalls: European Responses to the Sovereign Debt Crisis, in Hieronymi, O. and C.A. Stephanou (2013, editors): *International Debt: Economic, Financial, Monetary, Political and Regulatory Aspects*, Basingstoke UK: Palgrave Macmillan, London, Chapter 4, pp. 127-158
- Stephanou, C.A. and C.V. Gortsos (2012):** *Containing the Sovereign Crisis: European and Greek Responses*, ECEFIL Working Papers, No. 4, available at: http://www.ecefil.eu/UpIFiles/wps/WORKING%20PAPER%20SERIES%202012_4.pdf

- Tridimas, T. (2011):** EU Financial Regulation: Federalization, Crisis Management, and Law Reform, in Craig, P. and G. de Búrca (2011, eds): *The Evolution of EU Law*, 2nd edition, Oxford University Press, Oxford, pp. 783-804
- Veron, N. (2013):** *A realistic bridge towards European banking union*, Bruegel Policy Contribution, Issue 2013/09, June
- Veron, N. (2012a):** *The first step in Europe's banking union is difficult but achievable*, Bruegel Improving Economic Policy, the Brussels-based think tank blog, 16 October
- Veron, N. (2012b):** *Europe's single supervisory mechanism and the long journey towards banking union*, Bruegel Policy Contribution, Issue 2012/16, October
- Vovolinis, D. (2015):** *The European Stability Mechanism Direct Recapitalisation Instrument: An element for a complete European Banking Union*, ECEFIL Working Paper Series, No. 13, March, available at: <http://www.ecefil.eu/UplFiles/wps/wps2015-13.pdf>
- Wessels, B. (2006):** Commentary on Directive 2001/24/EC on the Reorganisation and Winding-up of Credit Institutions, in Moss, G. and B. Wessels (2006, editors): *EU Banking and Insurance Insolvency*, Oxford University Press, Oxford-New York, pp. 47-103
- Wiggins, R., Wedow, M. and A. Metrick (2015):** *European Banking Union B: The Single Resolution Mechanism*, Yale program on financial stability case study 2014, November 2014 (revised March 2015)
- Wymeersch, Ed. (2012):** The European Financial Supervisory Authorities or ESAs, in Wymeersch, Ed., Hopt, K.J. and G. Ferrarini (2012, editors): *Financial Regulation and Supervision - A Post-Crisis Analysis*, Oxford University Press, Oxford, Chapter 9, pp. 232-317
- Wymeersch, Ed., Hopt, K.J. and G. Ferrarini (2012, editors):** *Financial Regulation and Supervision - A Post-Crisis Analysis*, Oxford University Press, Oxford
- Wyplosz, Ch. (2012):** Banking Union as a crisis-management tool, in Beck, T. (2012, editor): *Banking Union for Europe. Risks and Challenges*, Centre for Economic Policy Research (CEPR), London, UK, pp. 19-23
- Zavvos, G. and S. Kaltsouni (2015):** The Single Resolution Mechanism in the European Banking Union: Legal Foundation, Governance Structure and Financing, in Haentjens, M. and B. Wessels (2015, editors): *Research Handbook on Crisis Management in the Banking Sector*, Edward Elgar Publishing Ltd., Cheltenham (forthcoming), available at: <http://ssrn.com/abstract=2531907>
- Zenios, S. (2014):** *Fairness and reflexivity in the Cyprus bail-in*, The Wharton Financial Institutions Center, Working Paper No. 14, The Wharton School, University of Pennsylvania